

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΗΡ. & Ρ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

Καταγγέλλουν

στην έκτακτη αυτή έκδοσή τους
μιά νέα συνωμοσία τῶν "φτασμένων,"

Μετὰ τὴν μάχη ἐπὶ τῆς οὐ-
σίας-ποὺ τὴν ἔχασαν, τῆς
συνωμοτημένης σιωπῆς-
ποὺ τὴν ἔχασαν, τῆς κυ-
κλοφορίας-ποὺ τὴν ἔχα-
σαν, οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἑξυγι-
αντικοῦ Πνευματικοῦ Κι-
νήματος στὸ ὅποιο πρωτο-
στατοῦν «Τὰ Νέα Ἑλλη-
νικά», ἐπισείουν τώρα κα-
τὰ τῶν διευθυντῶν τους
τὸ Νόμο καὶ τὴ Φυλακὴ.
Μὰ ξεχνοῦν πῶς τοὺς Νό-
μους Ἑλληνες Δικαστὲς
τοὺς ἐφαρμόζουν, κ'οἱ Φυ-
λακὲς δὲν εἶναι γιὰ νὰ φι-
μώνουν τὸ Δίκιο, μήτε καὶ
τὸ μποροῦν. Ἐξέχασαν πῶς

ὡς τὰ χθὲς ἦσαν πιασμέ-
νοι μεταξὺ τους στὰ μαχαί-
ρια, κ' ἐνώθησαν, σταυρα-
δεροφοί, Τσάτσοι, Μυριβή-
ληδες, Θεοτοκάδες, Μαν-
τουδήδες καὶ ρέστοι, κά-
τω ἀπὸ ἓναν Καραγάτση,
γιὰ νὰ πλήξουν, ὅπως θα-
ροῦν, μὲ παστρικά καὶ ἄ-
τρεμα χέρια ἄλλων. Ἐξέχα-
σαν ὁμως, πῶς οἱ ἄλλοι
αὐτοὶ εἶναι Ἑλληνες καὶ
Δικαστὲς. Ἐξέχασαν πολλὰ..
- μὰ τὸ Κοινὸ δὲν τὰ ξεχνᾷ.
Καὶ θὰ τοῦ τὰ θυμίσουμε
κ' ἐμεῖς. Πρὸ τῆς δίκης,
κατὰ τὴν δίκη, μετὰ τὴν
δίκη- καὶ δὲν θὰ παύσομε!

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΗΡ. ΚΑΙ Ρ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

ΤΟΜΟΣ Α'

Ἀθήναι, 15 Ἰουνίου 1952

ΤΕΥΧΟΣ 6^α

Ἐπιστολές, ὕλη συνεργασίας, βιβλία, ἐμβάσματα, συνδρομές κ.λ. : Ρ. Ἀποστολίδην, Τήνου 16. — Χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. — Συνδρομές (ἐτήσιες) ἑσωτερικοῦ : 60.000. Ἐξωτερικοῦ : Ἀγγλίας : λίρ. 2. Αἰγύπτου : λίρ. 2. Ἀμερικής : δολ. 8. Γαλλίας : φρ. 2000. Ἰταλίας : λίρ. 4. Καναδᾶ : δολ. 7. Νοτ. Ἀφρικής : λίρ. 5. Τουρκίας : λίρ. 12. Ὑπεύθυνος συντάξεως : Ἡρ. Ἀποστολίδης, Ἀραχῶβης 61. Τυπογραφεῖο (Ἐφῶν Γ. Ρόδη, Κεραμεικοῦ 42) : Χαρίλαος Μαυρομάτης, Κορυζή 11. — Συνδρομές : Τήνου 16.

Κυκλοφορεῖ κάθε πρώτη τοῦ μηνός. Τιμὴ τεύχους : δραχ. 5000

1 Η Ε Κ Τ Α Κ Τ Η Ε Κ Δ Ο Σ Η

ΜΕ ΤΟ ΜΕΤΩΠΙΟ ΨΗΛΑ !

Οἱ συνδρομητές, οἱ ἀγοραστῆς, οἱ ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, ξέρον ἂν εἶναι, καὶ ποίου ἀγῶνος, ὄργανον μάχης. Τοῦ δικοῦ τους ἀγῶνος. Ἄλλωστε, μαζί τους ἐκερδήθη καὶ ἡ πρώτη, καὶ ἡ δευτέρα, καὶ ἡ τρίτη μάχη. Αὐτὴ στῆν ὁποία μπαίνομε τώρα εἶναι δυσκολότερη κατὰ τὸ ὅτι ὁ ἐχθρὸς πάει νὰ τὴν δώσει σὲ πεδίο ὄχι καθαρὰ πνευματικό. Μὰ περισσότερο τὸ νομίζει, παρὰ εἶναι. Τίποτε πνευματικότερο καὶ μεστότερο ἀπὸ ἐλληνικότητα ἀπὸ τὴν παράδοση πνευματικῶν ἀγῶνων τῆς Ἑλληνικῆς Δικαιοσύνης. Ἀπλῶς τοῦτο : Μήπως δὲν εἶναι ἐπαρκῶς πληροφορημένη γιὰ τὸ βαθμὸ ἀρεσιότητος τῆς σημερινῆς πνευματικῆς «ἡγεσίας» τοῦ τόπου αὐτοῦ. Ὅπως θὰ ἐδικαιολογεῖτο νὰ τὸ ὑποθέσῃ κανεὶς ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ἔκανε καὶ ἀντεπάγγελτα ὡς τώρα τὸ χρέος τῆς. Θὰ τὴ φωτίσομε. Θὰ τὴ φωτίσουν καὶ ὄλοι, ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπο του, ὅσοι θερμαίνονται ἀπὸ τὸν ἐξυγιαντικὸ ἀγῶνα, τοῦ ὁποίου σημαία ἀπλῶς εἶναι «Τὰ Νέα Ἑλληνικά».

Κινδυνεύει ἐδῶ καὶ τὸ πολὺ οὐσιαστικό, ὥστε νὰ λογαριάζεται ὁποῖος τύπος. Καὶ μεις δὲν θὰ τὸν λογαριάσομε, ὅπως καὶ κανεὶς ἀπ' τοὺς συμπαραστάτας μας. Τὸ πνεῦμα θὰ σωθεῖ. Καὶ μὲ τὸ Γράμμα μαζί μας, ὅπως εἶναι, καὶ ἐναντίον τοῦ Γράμματος, ἂν χρειαστεῖ. Καὶ μὲ τὸ ζήτημα εἶσι τεθειμένο, θὰ πάρει ὁ καθένας τὴ θέση του. Ἔως τὰ ἔσχατα ὄρια !

Ἄλλὰ εἶναι καὶ ἄλλοι, ποὺ δὲν μᾶς ξέρουν. Ποὺ δὲν ξέρουν τοὺς ἀγῶνες μας - τοὺς ἀγῶνες σας ! Καὶ θὰ πρέπει καὶ αὐτοὶ ἐπειγόντως νὰ φωτισθῶν. Δὲν εἶναι πλανημένοι. Εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνον ἀπληροφόρητοι. Ἄλλὰ ἀγνοῖ. Καὶ δὲν θὰ μᾶς συγχωρήσουν, δὲν θὰ σᾶς συγχωρήσουν, ἂν δὲν τοὺς δείξετε γιὰ τί ὁ ἀγῶνας καὶ σὲ τί μποροῦν - γιὰ τί μποροῦν ὄλοι, ἐκτὸς τῶν δακτυλοδεικτούμενα σαρῶν.

Ἐμεῖς, αὐτὴ τὴ στιγμή, αὐτὸ μποροῦμε. Νὰ θέσομε στὰ χέρια ὄλων μερικὰ στοιχεῖα τοῦ Κακοῦ ποὺ πολεμοῦμε. Θὰ προσθέσομε καὶ ἄλλα, χωρὶς νὰ τοὺς στερῆσομε καὶ καμιά ἀπ' τὴν κανονικὴ πνευματικὴ τροφὴ ποὺ προσφέρομε στῆν τακτικὴ μας ἐκδοση.

Μάρτυρες δὲν θέλομε. Ὅχι γιὰ τὸ δὲν τιμοῦμε τὰ εὐγενικότερα ἐλατήρια τῶσων συγκινητικῶν προσφορῶν, παρὰ γιὰ τὸ ξέρομε ὡς ποῖο σημεῖο, κάθε ὡς τώρα κατηγορία μας ἐναντίον τοῦ Κακοῦ εἶναι ἐπιεικέστερη ἐκείνης ποὺ βγαίνει ἀπ' τὰ ἴδια τὰ πράγματα.

Δὲν θέλομε οὔτε συνηγόρους. Συμπαραστάτες, μόνο, καὶ δὴ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ἀγῶνος ποὺ διεξάγομε, καὶ θὰ συνεχίσομε, νὰ εἶναι βέβαιοι ὄλοι, νικηφόρος.

Θέτομεν, λοιπόν, εἰς χεῖρας τῶν φίλων, τῶν δικαστῶν, τῶν νομικῶν, μὴ νομικοῖ ἐμεῖς, μερικὰ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τὰ παραστατικά τῶν κατηγορῶν μας, καὶ ἐπαφιέμεθα ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν ἀκεραίαν των συνειδησιν ὡς Ἀνθρώπων, ὡς Ἑλλήνων. Τὸ ὅτι, ἀπασχολημένοι περὶ ἄλλα, ἐξίσου σοβαρὰ καὶ σπουδαῖα, δὲν ἐπρόσεξαν ὡς τὴν ὥρα ὅσο ἀξίζαν ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα ἀγωνιζόμεθα ἐν μέσῳ μυριῶν ἐναντιοτήτων, δὲν σημαίνει ὅτι δὲν εἶναι τὰ οὐσιαστικά καὶ τὰ καίρια καὶ δι' αὐτοῦς.

Μ. Καραγάτσης

Συγγραφεὺς εἴκοσι περίπου βιβλίων, πορνογραφικοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον περιεχομένου. Τὸ πλῆθος τῶν περιγραφόμενων σεξουαλικῶν σκηνῶν, ἀσελγείων, ὀφθαλμοπορνεϊῶν, προσβολῶν τῆς δημοσίας αἰδοῦς, ὕβρεων καὶ σπιλώσεων παντὸς «ιεροῦ καὶ ὁσίου», ποὺ περιέχονται εἰς τὰ βιβλία του, ἔχουν, ἀπὸ τῆς ἐμφανισέως του, ἐξείργει τὸσον τὴν κοινὴν γνώμην, ὥστε εἰς τὴν συνείδησιν ὄλων ὁ κ. Μ. Καραγάτσης νὰ εἶναι ὁ τελευταῖος δικαιούμενος νὰ θίγεται δι' ὕβρεις, δυσφημίσεις, ἢ ὅ τι ἄλλο.

Συγκεκριμένως, ὁ κ. Καραγάτσης ἔχει πρῶτος ὕβρισει καὶ προσβάλει βαρύτερα, ἄνευ λόγου καὶ αἰτίας, τὸν ἐκ τῶν μνηνομένων κριτικῶν Ρένου Ἀποστολίδη, εἰς τὸ περιοδικὸν «Νέα Ἑστία» τῆς 1-6-51 καὶ εἰς τὰς σελίδας 757-758. Ὁ κ. Καραγάτσης ἀνῆκε τότε —δὲν ἀνῆκει τώρα, διότι τὸν διέγραψαν δημοσίᾳ— εἰς τὴν «Ὁμάδα τῶν 12», συνασπισμὸν λογοτεχνῶν ἐμφανισθέντων περὶ τὸ 1930 καὶ συμπηξάντων πρὸ τριετίας τὴν ἐν λόγῳ ὁμάδα, ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν φιλολογικὴν καθιέρωσίν των. Εἰς τὴν αὐτὴν ὁμάδα ἀνῆκε καὶ ἀνήκει ὁ κ. Ἡλίας Βενέζης, δομειαν ἐπίκριτον κατὰ τοῦ ὁποίου, διὰ τὸ ἔργον του «Ἐξοδος», ἐδημοσίευσεν ὁ αὐτὸς κριτικὸς εἰς τὸ περιοδικὸν «Ὁ Αἰώνας μας», Ἀπριλίου-Μαΐου 1951, καὶ εἰς τὰς σελίδας 106-110. Ὁ κ. Καραγάτσης, παριστάνων ἀνεκαθεν «τὸν δυναμικὸν λύτην τῶν δεινῶν ἀμηχανιῶν φιλικῶν καὶ ἐχθρικῶν του ὁμάδων», ἠθέλησε τότε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ ἐπικριθέντος κ. Βενέζη, εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ ἐπίσης μέλους τῆς «Ὁμάδος τῶν 12» κ. Πέτρου Χάρη. Ὁργανώθη, δηλονότι, εἰς τὸ περιοδικὸν ἐκεῖνον τότε, ὁμαδικὴ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ κριτικοῦ, δι' ἄρθρων καὶ σχολίων, τῶν ὁποίων δριμύτατον, περιέχον ὕβρεις καὶ ἱταμὰς προσβολὰς κατὰ τῆς προσωπικῆς ἀξιοπρεπείας καὶ ὑπολήψεως τοῦ μνηνομένου κριτικοῦ, ἦτο τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Καραγάτση ὑπὸ τὸν τίτλον «Σημεῖα ἠθικῆς παρακμῆς», τοῦ ὁποίου καὶ παραθέτομεν εὐθύς ἀμέσως χαρακτηριστικὰς περικοπὰς :

1. Αὐτὸς οὗτος ὁ τίτλος : «Σημεῖα

ἠθικῆς παρακμῆς». 2. Εἰς τὴν 4ην παράγραφον, ἡ φράσις : «ἓνας θλιβερὸς νεανίας». 3. Εἰς τὴν 5ην, δις ὁ χαρακτηρισμὸς «νεανίας». 4. Εἰς τὴν 6ην, ὁ αὐτὸς χαρακτηρισμὸς. 5. Εἰς τὴν 7ην, ὁ χαρακτηρισμὸς «θλιβερὸς νεανίσκος». 6. Εἰς τὴν 8ην, πάλιν ὁ χαρακτηρισμὸς «νεανίας». 7. Εἰς τὴν 9ην : «ὁ νεανίας δὲν εἶναι ἄπλως ἓνας ἀνόητος ἀνθρωπάκος. μὲ θλιβερότατα συγκεχυμένο ἐγκέφαλο. ποὺ ἔπεσε εἰς τὴν καλόπιστην παράκρουση ὅτι ὁ Βενέζης εἶναι λογοκλόπος». Εἰς τὴν αὐτὴν παράγραφον, οἱ χαρακτηρισμοί : «ὁ νεανίας», «ὁ ἀξιολύπητος». 9. Εἰς τὴν 10ην : «ὁ θλιβερὸς ἀνθρωπάκος». 10. Εἰς τὴν 12ην : «ὁ νεανίας», «θλιβερὸς παρανοϊκὰ», «ὁ ἀξιοθρήνητος Θεοσίτης». 11. Εἰς τὴν 13ην, τὰ ἑξῆς : Ἐμμήθηκα κάποιον ἄλλον θλιβερόν Θεοσίτη, ποὺ μὲ κατηγοροῦσε γιὰ λογοκλόπο, ἐπειδὴ, λέει, τὴ «σκηνὴν ποῦ ὁ «Γιούγκεριαν» κρυφκοίταξ τούς ἑραστῆς τῆς πλαϊνῆς κάμαρας ἀπὸ τὴν κλειδαρόστρυπα. τὴν εἶχα κλέψει ἀπὸ τὴν «Δάμψη» [sic] τοῦ Μπαρμπῆ! Ὡσάν τὸ κοινότατο, τὸ τετριμμένο «μπα ναϊ στήρι» [!] νὰ ἦταν μάρκα ντεποζιτάτα ὁποιοῦδήποτε μυθιστοριογράφου!» 12. Εἰς τὴν 15ην παράγραφον : «Καὶ τώρα φτάνουμε εἰς σημαντικὸ σημεῖο τῆς θλιβερῆς τούτης ἱστορίας. Τὸ ὅτι ἓνας νεανίας ἔκανε μιὰ τέτλια κακὴ πράξι, διόλου περλεργο. Δὲν ὑπάρχει αἰώνας καὶ λαὸς ποὺ νὰ καυχῆθῃ πῶς ἦταν ἀπαλλαγμένος ἀπὸ παρόμοια δυσφορικῶς νοσηρὰ ὑποκειμενα. Ὅπως ὁποῖοτε ὄμως, σὲ ἄλλους καιροῦς, ὁ ἀνθρωπος ποὺ θὰ παρουσιαζόταν σ' ὁποιαδήποτε ἐφημερίδα ἢ περιοδικὸν νὰ πλασάρει τὸν πανάθλιο λίβελό του, θὰ διωχνόταν μὲ κλωτσιὰς καὶ ἐμπτισμοῦς. Φαίνεται ὅμως πῶς οἱ καιροὶ αὐτοὶ τῆς στοιχειώδους ἀξιοπρεπείας πέρασαν ὀριστικά. Πῶς νὰ ἐξηγήσουμε ἀλλιῶς τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐξοφθαλμα δολερῆ προσπάθεια τοῦ μοχλοῦ νεανία νὰ κηλιδωθῇ ἓνας μεγάλος κὶ ἀψέγαδιστος Ἑλληνας λογοτέχνης ἐρῆκε φιλοξενία — γιὰ νὰ μὴν πῶ ἔμμεση υἱοθέτηση— στῆς στήλης παραρῶν ἐντύπων ; Ἱ Σημεῖα ἠθικῆς παρακμῆς, πολὺ ἀνησυχαστικά...»

1. «Ὁ Αἰώνας μας», 4-5, Ἀπρ.-Μαΐου '51. «Ἐλευθερία», 27-5-51, κ. ἀ.

Ἄλλ' ὁ κ. Καραγάτσης δὲν ἠρκέσθη εἰς τὰς βαρυτάτας αὐτὰς ὕβρεις κατὰ τοῦ Ρένου Ἀποστολίδη, παρὰ τοῦ διεμήνυσε διὰ τοῦ κ. Ἰ. Μ. Παναγιωτοπούλου, μέλους ἐπίσης τῆς «Ὁμάδος τῶν 12», ὅτι καὶ θὰ ἐχειροδίδκει ἐναντίον του, πράγμα ποῦ δὲν τὸ διέψευσε οὔτε ὅταν ὁ κριτικός τὸ ἀνέφερε εἰς ἐπιστολήν του («Δογοτεχνικά Νέα» τῆς ἐφημερίδος «Ἐθνος», σελ. 2, 7-6-51). Χαρακτηριστικὸν τῆς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν προεκάλεσε εἰς τὴν κοινήν γνώμην ἡ ἀπειλή τοῦ κ. Καραγάτση, εἶναι τὸ ἐξῆς σχόλιον τῆς ἐφημερίδος «Προοδευτικὸς Φιλελεύθερος»: ³ «Συμπληρῶναι μιά κριτικὴ τοῦ ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Γιούγκερμαν» κ. Καραγάτσης μὲ τὸ ἀκόλουθο ὑπερόγραφο: — Μένω εἰς τὴν ὁδὸν ταῦδε. καὶ γνωρίζω μπὸξ.»

Ἡ κριτικὴ δὲν ἠθέλησε τότε, ἀλλ' οὔτε καὶ τώρα προτίθεται, οὔτε καὶ ποτὲ πρόκειται νὰ μηνύσῃ κανένα, μηδὲ τοῦ κ. Καραγάτση ἐξαιρουμένου, δι' ὁ τιδήποτε ἐγράφη, γράφεται, ἢ μέλλει νὰ γραφῆ ἐναντίον του, εἴτε ὡς κριτικοῦ, εἴτε ὡς λογοτέχνου, εἴτε ὡς προσώπου. Καὶ τοῦτο διότι πιστεύει πῶς ὁ τι λαμβάνει ἐκφρασίαν διὰ τοῦ Τύπου καὶ ἀναφέρεται ἐμμέσως ἢ ἀμέσως εἰς ζητήματα τοῦ πνευματικοῦ χώρου, πρέπει νὰ παραμῆνῃ ἐντός τοῦ χώρου αὐτοῦ καὶ νὰ λαμβάνῃ ἀπόκρισιν πάντοτε καὶ μόνον προσωπικῆν. Ἡ προσφυγὴ εἰς δικαστήρια καὶ ἡ ἀπασχόλησις τῶν λειτουργῶν τοῦ Δικαίου μὲ ζητήματα ἀνακύπτοντα εἰς τὸν πνευματικὸν χώρον, ἐκ τῆς φύσεώς των ὅπως ἰδιότυπα καὶ ὑπεύλιοντα εἰς ἰδίαν νομοτέλειαν, ἀποτελεῖ ὑπεκφυγὴν λόγῳ ἀδυναμίας. Ἔστω καὶ ἂν πρόκειται περὶ θεμάτων εἰς τὰ ὁποῖα ὁ κριτικός θὰ εἶχε ὅλον τὸ δικαίον μᾶζι του καὶ θὰ ἐξησφάλιζε διὰ τοῦ νόμου μίαν «νίκην», ἔξω ὅμως τῆς ἀκραιῶν πνευματικῆς νομοτελείας. Καὶ εἰς τὸν χώρον τοῦ πνευματικοῦ γεννῶνται ἐντονότατα πάθη, ἄγοντα εἰς ὀξυτάτας ἐκδηλώσεις. Οἱ μηνυόμενοι πιστεύουν ὅτι οἰανδήποτε μορφήν καὶ ἂν λαμβάνουν αἱ ἐκδηλώσεις αὐταί, ἐφόσον εἶναι ἀφετηρίας πνευματικῆς ἀνήκων εἰς τὸν χώρον τοῦ καθαρώς προσωπικοῦ γοήτρου, καὶ δὲν νοεῖται πῶς δύναται τοῦτο νὰ ἐνεργεῖ ἄλλως

2. Τῆς 7-6-51.

εἰμὴ ἐξ ἑαυτοῦ. Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Ρένος Ἀποστολίδης δὲν ἐμήνυσε τότε τὸν κ. Καραγάτση, μήτε θὰ μηνύσῃ ποτὲ κανένα, δι' ὁ τιδήποτε.

Εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀκεραιότητος καὶ τοῦ ἠθους τοῦ μηνυομένου κριτικοῦ, τοῦτο μόνον: «Ὅτι ἓνα μῶλις μῆνα μετὰ τὰς ἐναντίον του ὕβρεις τοῦ κ. Καραγάτση, γράφων κριτικὴν περὶ τῆς «Ἱερᾶς Ὁδοῦ» τοῦ μάρτυρος κατηγορίας κ. Γ. Θεοδοῦκα, μέλους ἐπίσης τῆς «Ὁμάδος τῶν 12», καὶ κάμνων γενικωτέραν τινὰ τοποθέτησιν τοῦ ἔργου τῶν πελογράφων «τῆς γενεᾶς τοῦ '30», ἀνεγνώρισεν εἰς τὸν κ. Καραγάτση λογοτεχνικὰ ἀρετὰς ἀνωτέρας τῶν τοῦ κ. Θεοδοῦκα, χαρακτηρίζων τὸν τελευταῖον ὡς «ὀπισθόητος κῆτος τοῦ κ. Καραγάτση, δίχως οὔτε ἀπὸ μακριὰ τὴ μυθοπλαστικά του».³

Ἄλλὰ καὶ μετὰ δεκάμηνον, εἰς ἐπικριτικὸν μάλιστα σχόλιόν του διὰ τὴν ἐπαίσχυντον «Ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων» τοῦ κ. Καραγάτση, ὁ μηνυόμενος κριτικὸς ἀνεγνώρισε καὶ πάλιν, ἐντίμως καὶ ἀνεπιφυλάκτως, λογοτεχνικὰς ἀρετὰς εἰς τὸν κ. Καραγάτσην, διὰ τῶν ἐξῆς ⁴: «... Κι ἀντὶ νὰ στρωθεῖ πιά νὰ μᾶς δώσῃς τὸ ὄριμον λογοτεχνικὸ τοῦ ἔργου—τί, μὲ τὸν «Συνταγματάρχη Λιάπκιν» θ' ἀπομείνει;—κάθεται καὶ κατατρίβεται σὲ τέτιες ἀηδίες. Ποῖο εἶναι τὸ εἰδικὸ λογοτεχνικὸ θάρρος τοῦ κ. Καραγάτση θὰ τὸ ἐκτιμήσῃ ὁ ἀναγνώστης στὸ ἐρχόμενο τεῦχος, ὅπου ἀνθολογεῖται μ' ἓνα ἐξαίρετο διήγημά του. Δὲν ἀδικεῖ λοιπὸν τὸν αὐτοῦ τοῦ ὁ κ. Καραγάτση, μυθοπλαστικὴ ἀπὸ ράτσα, ἀλλ' ὄχι ἱστορικὸς, γιὰ τὸ θεὸ;...» Καὶ παρακάτω: ⁵ «Ποῖός τοῦ φταίει ὅμως γιὰ ὅλα τοῦτα τὰ «στερνὰ» παθήματά του; Ὁ αὐτός του μονάχα—κ' ἐδῶ τὸ δικιο θὰ τὸ ποῦμε: εὐτυχῶς ποῦ φταίει ἀκόμα ὁ αὐτός του, ὁ ὅπως ὅποτε ἀνεῖρηνευτος ἀκόμα αὐτός του, ὁ ἀκόμα ζωντανὸς λοιπὸν αὐτός του. Γι' αὐτὸ, ἄς τὸν φροντίσει λιγάκι, ἄς μὴν τὸν βάλει ἀκόμα στὸ περιθώριον—ἔχει νὰ δώσῃ καὶ ἄλλα...»

Ἄλλ' ἄς ἐλθῶμεν εἰς τὰ αἰτία τῆς μηνύσεως τοῦ κ. Καραγάτση. Ἴδου αὐτὰ κατὰ τὴν συνείδησιν τῆς Κοινῆς Γνώμης. Παραθέτομεν σχόλιον

3. «Ὁ Αἰώνας μας», 7 Ἰουλ. '51, σ. 195α, § 3.

4. «Τὰ Νέα Ἑλληνικά», 5, 1-5-52, σ. 371β, § 2.

5. Ἀστ., σ. 376α, § 1.

τοῦ φιλολογικοῦ συνεργάτου τοῦ «Ἐθνους» κ. Ἀχ. Μαμάκη, κατέχοντος θέσιν τρίτου εἰς τὴν διένεξιν αὐτήν, ὅπως ἀντικειμενικοῦ (φιλοξενήσαντος πολλὰκις ἐπιστολὰς τοῦ κ. Καραγάτση εἰς τὴν στήλην του, καὶ διὰ τὸν ὁποῖον ὁ μὴνὺν δὲν δύναται, βεβαίως, νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι διάκειται ἐχθρικός ἐναντίον του, ἀφοῦ, ἕνα μόνον μῆνα πρὶν, ὁ κ. Μαμάκης ἐδημοσίωσεν εἰς τὰ «Λογοτεχνικά Νέα»⁶ ὀλόστηλον σχεδὸν ἐπίθετον τοῦ κ. Καραγάτση κατὰ τῶν ἄλλοτε συνομαδιτῶν του τῆς «Δωδεκάδοξ», ἰδιαιτέρως δὲ τοῦ κ. Χατζίνη κ.λ.): «Ἐκ χρονογραφικοῦ καθήκοντος πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι οἱ φιλολογικοὶ κύκλοι ἀποδίδουν τὸ ὅλον ζήτημα εἰς διαθεσιν, λέγουν, τοῦ κ. Καραγάτση, ὅπως δημιουργήσῃ διαφημιστικὸν θόρυβον, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν νὰ μειωθῇ ἡ ἀπογοητευτικὴ ἐντύπωσις τὴν ὅποیان ἔχει προκαλέσει τὸ τελευταῖον του βιβλίον ἢ «Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων». Συγχρόνως φαίνεται ὅτι πνέει καὶ ἰδιαίτερα μίση ἐναντίον τοῦ κ. Ρένου Ἀποστολίδη, διότι, προκειμένου διὰ τὴν ἱστορικὴ αὐτῆ ἐργασία του, ὁ δευθυνητὴς «Ἐθνῶν Ἑλληνικῶν» κυριολεκτικὰ τὸν «ξετίναξε», μὲ παράθεσιν χαρακτηριστικῶν ἀτυχῶν περικοπῶν ἀπὸ τὸ ὅλον ἀτυχεῖς διόλω». ⁷

Καὶ ἰδοῦ, τώρα, τὸ σχετικὸν σχόλιον τοῦ μνησυμένου σχετικοῦ Ρένου Ἀποστολίδη διὰ τὴν ἐπαίσχυντον «Ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων» τοῦ μνησυνοῦ κ. Μ. Καραγάτση, δημοσιευθὲν εἰς τὸ 5ον τεύχος «Ἐθνῶν Ἑλληνικῶν». ⁸

«Ἀλλὰ μὴπως ἱστορήθηκε ἱκανοποιητικὰ γιὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον ὁ ἀρχαιοελληνικὸς κόσμος, σὲ εὐσύνοπτες καὶ προσιτὲς συγγραφάς; Οἱ ἀξιολογότερες ἀπ' ὅσας ὑπάρχουν, μὴτε εὐσύνοπτες εἶναι, μὴτε ἀνταποκρίνονται στὴς ἀπαιτήσεις τοῦ σημερινοῦ μελετητοῦ. Καὶ ἀσφαλῶς χρειάζονται μὲ καίνουργια «Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων». Τὴν ἀποπειράθηκε ὁ κ. Καραγάτσης, καὶ ἀποδείχθηκε, δυστυχῶς, κατεξοχῆν ἀναρμόδιος γιὰ τέτοιον ἔργο, ἀφοῦ δὲν κατάφερε παρὰ νὰ γίνῃ διασκεδαστικὸς, σπαρταριστικὸς - σωστὸ περιβόλι!

Ἄπολαῦστε μερικά ἀποσπάσματα-ἀλ-

λά μὲ μεγάλη φειδῶ γέλιου, παρακαλοῦμε, γιὰτι ἐμεῖς μιὰ φορὰ δὲν εὐθυστόμαστε:

Γιὰ τοὺς Σπαρτιάτες: «Ἦρθε ἡ ὥρα κ' ἡ στιγμή νὰ δημιουργήσουν τὸν φασισμό [!] ποῦ ὄνειρεύονταν.» (σ. 94).— Γιὰ τὴς Σπαρτιάτισσες: «Ἀντρογοναίκες, ξεστρίπτει...» (σ. 96).— Γιὰ τὴ Σπάρτη: «Ὡς ποῦ μπορεῖ νὰ φτάσει ὁ ἀνθρώπινος παραλογισμὸς!» (σ. 97).— Γιὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Μιλτιάδη κατὰ τῆς Πάρου: «Ὀδυσσειακὰ ἐπρόκειτο γιὰ πλιατσικολογικὴ [!] ἐπιχείρηση πρὸς ὄφελος αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ Μιλτιάδη.» (σ. 153).— Θαυμαστὲς ἱστορικὲς ἐξομοιώσεις: «Οἱ περιπτώσεις τοῦ Κλεμανσώ καὶ τοῦ Γωβρόττλ, ἀπὸ ἀσθηρὰ πολιτικὴ πλευρὰ, εἶναι παρόμοιες μὲ τὴς περιπτώσεις τοῦ Μιλτιάδη, τοῦ Θεμιστοκλή, τοῦ Κίμωνα.» (σ. 177).— Καὶ παρακάτω: «Θὰ καταλάβουμε καλύτερα τὴ δημοκρατικὴ κυβέρνησιν τοῦ Περικλή, ἂν τὴν παραβάλουμε μὲ τὴν κυβέρνησιν Βενιζέλου τῆς περιόδου 1910 - 15.» (σ. 184).— Γιὰ τὴν Ἀθήνα τοῦ Περικλή: «Θὰ μιηροῦσαμε νὰ τὴν προσδιορίσουμε: σοσιαλδημοκρατικὴ αὐτοκρατορία» [!] (σ. 185).— Γιὰ τὴς... Σμυρνίεις: «Τὰ παράνομα ζευγάρια — καὶ τὰ νόθα παιδιὰ — εἶναι ἀφθονα στὴν Ἀθήνα. Συμβαίνει, μάλιστα, πολλοὶ Ἀθηναῖοι — ἂν ὄχι οὐ περισσότεροι — ἐκτός ἀπὸ τὴ νόμιμη σύζυγον, νὰ ἔχουν καὶ μιὰ παλλακὴ φαινόμενο ποῦ χρωστιέται μόνον στὴν πολυγαμικὴ φύσιν τοῦ ἀντρα; Ὅχι ἀκριβῶς. Ὁ θεσμὸς τοῦ πατρικοῦ γυναικωνίτη ἐξεκόλαπτε χηνάκια [!], ποῦ ἢ μετὰθεσὴν τοὺς στὸ συζυγικὸν τίς μετὰλλαζε ἀπλῶς σὲ χήνες [!]. Σύζυγοι ἀξιοσέβαστοι βέβαια, ἀλλὰ πολὺ κακὴ παρέα γιὰ τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὸν γενικότερον ἐκλεπτυσμὸν. Καὶ ποῦ ἐπιμένουν, ἀντὶ νὰ ἐκλεπτύνουν τὴς γυναῖκες τοὺς (τὸ πρῶμα ἔχει κινδύνους...), νὰ γυρεύουν τὸν ἐκλεπτυσμὸν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι» καὶ κυρίως στὰς ἑταίρας, τὴς μεγαλοκοχότες [!] τῆς πορχῆς, συνήθως Ἰωνίδες (ἄχ, αὐτὲς οἱ Σμυρνίεις!), ποῦ ἐμπορευόνταν περισσότερον τὴν ἐξυπνάδα καὶ τὴν μόρφωσιν παρὰ τὸ κορμὸν τους. Μὲ μιὰ τέτια — τὴν Ἀσπασίαν — ἐμπλεξε ἄσχημα [!] ὁ Περικλῆς... Μὰ οἱ πολιτικοὶ τοῦ ἀντίπαλοι ξέρασαν [!] ἐναντίον τῆς καθὲ εἶδους σοκοφαντία...» (σ. 252).— Γιὰ τὴ «Μῆδεια» τοῦ Εὐριπίδη: «Δὲν εἶναι παρὰ ἕνα μεγαλοφυεῖς φεμινιστικὸ [!] μανιφέστο.» (σ. 253).—

6. «Ἐθνος», 27-3-52.

7. «Ἐθνος», 29-5-52.

8. Σ. 373β-374β.

Γιὰ τὸ κόμμα τοῦ Κίμωνος: «Φεμνίζει [!] ἀπὸ γενικότερο νομοπιισμό [!], ἀλλὰ κι ἀπὸ λακεδαίμονοπληξία» [!] (σ. 253).— Γιὰ τὶς ὑποσχέσεις τοῦ Κλέωνος: «...Οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἑαπλώσωσιν τὴν ἀρίδα τους [!] καὶ θὰ τρωγοπίουν εἰς βάρος τῶν κοροΐδων. [!] Ἐξω φτώχεια μιὰ γιὰ πάντα. Κρηναρίο [!] κι ἅγιος ὁ θεός!» (σ. 268).— Γιὰ τὸ Δημοσθένη: «Δὲν ἔχει οὔτε τὴν ἰκανότητα νὰ πιάσει τὸν παλμὸ τῆς ἐποχῆς του, οὔτε τὴν διορατικότητα τῆς ἀναγκαστικῆς μελλοντικῆς ἐξέλιξης. Εἶναι ὁ ἀνεδαφικός νοσταλγὸς τῶν περασμένων... Τέτια ἔλλειψη φαντασίας... Ὁ Δημοσθένης, τὸ στερο δνετρο τῶν «περασμένων μεγαλειῶν» καὶ τῶν «εὐκλεῶν ἡμῶν προγόνων» [!] (σ. 325).— Γιὰ τὴν Ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας: «Ἡγεμῶν τῶν Ἑλλήνων εἶναι ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων... Τὸ συνέδριο συγκαλεῖται ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα, ἀλλὰ δὲν προσερεύεται ποτὲ ἀπὸ αὐτόν, ἐπειδὴ ὁ ἡγεμόνας δὲν εἶναι «Ἑλληνας» [!]» (σ. 340). Καὶ ἄλλοι: «... Οἱ Μακεδόνες — ποὺ μόνον αὐτοὶ νίκησαν στὸ Γραβικό — ἦσαν πολιτικὸ τμήμα τοῦ ἔθνους τῶν Ἑλλήνων; Ὅπως γνωρίζουμε, ἡ πραγματικότητά εἶν' ἐντελῶς ἀλλιώτικη.» (σ. 375) — Λόγια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου στὴ γλῶσσα τοῦ κ. Καραγάτση: «Δηλαθῆ ἔμεινε πᾶσταρδοι;» (σ. 342).—Γιὰ τὶς σχέσεις Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου: «Ἰσαμε ἐδῶ, πατέρας καὶ γιὸς τὰ πηγαίνουν περίφημα. Ἐρχεται ὁμως ἡ παθιασμένη σαρκικὴ ἀκολασία [!] τοῦ Φιλίππου νὰ τὰ χαλάσει. Στὰ 50 χρόνια του κοντά, ὁ κυρίαρχος τῆς Ἑλλάδας ἐρωτεύεται μιὰν ἀνεψιά τοῦ Ἄτταλου, τὴν Κλεοπάτρα. Πάθος γεροντικὸ, ποὺ τὸν σπρώχνει σ' ἓνα σωρὸ ἀνοησίας [!]. Φαίνεται πῶς ἡ νεαρά [!], καλὰ συμβουλευμένη ἀπὸ τὸν κομπάρσα τῆς [!], οὐκ ἐδουλήθη συνιέναι χωρὶς ἐγγυήσεις πῶς θὰ γινόταν βασίλισσα καὶ πῶς τὰ παιδιὰ τῆς θὰ ἀνέβαιναν στὸ θρόνο. Ὁ γερο-κολασμένος [!], ξαναμωραμένος [!] ἀπὸ ἀκατάσχετη ἐπιθυμία, φαίνεται πῶς τῆς ὑποσχέθηκε τὰ πάντα, ἀκόμα καὶ τὸν παραγκωνισμό τοῦ Ἀλεξάντρου ἀπὸ τὴ διαδοχή. Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ τὸ ἐπεισόδιο μὲ τὸν Ἄτταλο... Ὁ Φίλιππος, πᾶνω στὸ μεθῦσι καὶ τὴν ἐρωτικὴ του ὀχρεία [!], χλιμῆξε καὶ σκοτώσει τὸ γιὸ του... Μάνα καὶ γιὸς, ἔξω φρενῶν, ἔφυγαν... Τότε ὁ Φίλιππος συνῆρθε. Ἰ-

σως κ' ἐπειδὴ χάρηκε τὴν καινούργια του πουλαδίστα [!] νὰ τοῦ πέρασε ὁ μεγάλος ἀναθρασμός». (σ. 364-5).—Μετὰ τὴν ἀνασκαφὴ τῆς Θήβας ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο: «Ὁ Δημοσθένης, ποὺ καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση φέρθηκε πολὺ ἀλαφρόμουαλα [!] καὶ πολὺ λίγο ἀντρικία [!]... δὲ θὰ θάχει πιὰ οὔτε τὴν ἰκανοποίηση ν' ἀντιπολιτεύεται, μὲ λόγια ὁμορφα, κούφια [!] καὶ στεῖρα [!]...» (σ. 369).— Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Ἀλέξανδρο: «... τὸ μεγάλοφῶδες χαλασμένο μυαλό [!] αὐτοῦ τοῦ ὑστερικῶ» [!] (σ. 387). Καὶ παρακάτω: «Μὰ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πῶς ὁ ἄνθρωπος — ἢ ὁ θεός, ἂν προτιμάτε — δὲν ἦταν ἀπόλυτα ἰσοροπημένος [!]» (σ. 388).— Καί, τέλος, γιὰ ὅλα μαζί τὰ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, πρωτότυπα ἢ μεταφρασμένα, ἱστορικὰ συγγράμματα: «... Ἐξὸν ποῦ ὅλ' αὐτὰ τὰ σοφὰ κείμενα εἶνε γραμμένα στὴν ἀποκρουστικὴ καθαρῆουσα...» τὸ ἔργο τοῦ Παπαρρηγόπουλου ἔχει, μεταξὺ ἄλλων, ὡς «βασικὸ μειονέκτημα» γλῶσσα «περιπεπλεγμένη, μὲ ὕφος ἀρκετὰ στριφνὸ» (σ. 5).

Μπὰ; Κ' ἐμεῖς νομίζαμε, ἐβδομήντα χρόνια τώρα, πῶς οἱ σελίδες τοῦ ἐσοχοῦ Παπαρρηγόπουλου ἀποτελοῦν μοναδικὰ ὑποδείγματα ὕφους, τῆς Καθαρεύουσας δέξαια, ποὺ τόσο δυσκολεῖ, φαίνεται, τὸν προχρονολογῶν κ. Καραγάτση τῶν προσφάντων λαϊκῶν εἰκονογραφημένων ἀναγνωσμάτων τῆς δεκάρας, καὶ ποῦ, πάντως, εἶναι ἀσύγκριτα προτιμότερη ἀπὸ τὴ δικὴ του ἐκδοχὴ τῆς Δημοτικῆς, ἐξομοιούμενης στὴ θλιθερῆ τούτη «Ἱστορία» τοῦ «τῶν Ἑλλήνων» μὲ ἀσυμάζευτη γλῶσσα ὄντως «ξετίσπωτης» «πουλαδίστας» τοῦ ταλήρου.

Ἀλλὰ, σὰ δὲ ντρεπόμαστε, νὰ τὰ ἐκδίδουμε, καὶ μὲ ἀξιώσεις κίτλας, τέτοια ρυπαροφάσματα, ἐπειδὴ τυχὸν κομπάρσα τῆς στερεφε πράγματι. ὁ κ. Καραγάτσης!»

Θὰ ἐμμεῖνωμεν, παρ' ὅλην μας τὴν ἀηδία, εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ὑπογραμμίζοντες ἰδιαίτερος τὰς ἀνηκούστους ὕβρεις, καὶ ἱεροσυλίας, καὶ σπιλώσεις προσώπων καὶ πραγμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, διὰ τῶν ὁποίων ἓνας συγγραφεὺς πορνογραφημάτων προσβάλλει βαρῶτα τὴν συνείδησιν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν παντὸς Ἑλλήνου. Ὁ κύριος αὐτός, ὁ ὁποῖος ὕβρίζει ὡς «ξετίσπωτες», ὄχι

ἄλλες, τις γυναῖκες τῆς Ἀρχαίας Σπάρτης, εἰς ποῖον Ἑλλητικὸν δικαστήριον δικαιούται νὰ ἀμυνθῆ ποιάς ὑπολήψεώς του ; Ὁ κύριος αὐτός, ὁ ὁποῖος ὑβρίζει τὸν Μιλτιάδην ὡς «πλαταικόλογον», εἰς ποῖον Ἑλλητικὸν δικαστήριον δικαιούται νὰ ἀμυνθῆ ποιάς ἐντιμότητός του ; Ὁ κύριος αὐτός, ὁ ὁποῖος ἀποκαλεῖ «χῆνες» τίς Ἀρχαῖες Ἀθηναῖες καὶ δικαιώνει τὴν συζυγικὴν ἀπιστίαν ἐν ὀνόματι «γενικότερου ἐλεπτυσμοῦ», προσβάλλων οὕτω καιρίως τὸν θεσμόν τῆς Οἰκογενείας, εἰς ποῖον Ἑλλητικὸν δικαστήριον δικαιούται νὰ ἀμυνθῆ ποιάς τιμῆς του ; Ὁ κύριος αὐτός, ὁ ὁποῖος προστυχώτατα ἐξομοιώνει τὰς ἀρχαίας ἐταίρας πρὸς «μεγαλοκοκότους», καὶ ἀπευθύνει ὕβριν κατὰ πάσης γυναικὸς τῶν ἐντίμων Ἑλλήνων προσφύγων, διὰ τῆς φράσεως «ἄχ, αὐτὲς οἱ Σμυρνίαι!» ἐν ἀμέσῳ συσχετίζει πρὸς τὸν περὶ πορνῶν λόγον του, εἰς ποῖον Ἑλλητικὸν δικαστήριον θὰ ἀμυνθῆ ποιάς αξιοπρεπείας του ; Ὁ κύριος αὐτός, ὁ ὁποῖος κατεironεύεται τὸν Δημοσθένη—καὶ ποῖον ἄλλον ὄχι;—διὰ τῆς φράσεως «τὸ στεῖρο ὄνετρο τῶν περασμένων μεγαλειῶν» καὶ τῶν «ἐδικλῶν ἡμῶν προγόνων», εἰς ποῖον Ἑλλητικὸν δικαστήριον θὰ ἀμυνθῆ ποιάς αἰδοῦς του ; Ὁ κύριος αὐτός, ὁ ὁποῖος ἀμφισβητεῖ τὴν ἑλληνικὴν συνείδησιν τῶν Ἀρχαίων Μακεδόνων, διὰ τῶν φράσεων : «Ὁ ἡγεμόνας [δηλαδὴ ὁ Βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων] δὲν εἶναι Ἑλληνας» καὶ : «Οἱ Μακεδόνες—ποῦ μόνον αὐτοὶ νίκησαν στὸ Γρανικὸ—ἦσαν πολιτικὸ τμήμα τοῦ Ἔθνους τῶν Ἑλλήνων ; Ὅπως γνωρίζουμε, ἡ πραγματικότητα εἶναι ἐντελὸς ἀλλιώτικη», [εἶναι, δηλαδὴ, Βούλγαροι!], εἰς ποῖον Ἑλλητικὸν δικαστήριον θὰ ἀμυνθῆ ποῖου δικαιώματός του νὰ μὴν ὑβρίζεται ὡς κοινὸς σκύλαξ παρὰ πάντων ; Ὁ κύριος αὐτός, ὁ ὁποῖος βάζει εἰς τὸ στόμα, ὄχι ἄλλου, τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὴν ἔκφρασιν κοινῶν χαμινίου : «Δηλαδὴ ἐμεῖς εἰμαστε μπάσταρδοι;» καὶ ὀνομάζει τὸν Φίλιππον «γεροκολασμένο, ξαναμωραμένο ἀπὸ ἀκατάσχετη ἐπιθυμία», καὶ ποῦ γράφει πῶς ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἀρχαίων Μακεδόνων «συνῆρθε ἴσως κ' ἐπειδὴ χάθηκε τὴν καινούργια του πουλαδίτσα», συμπληρώνει δὲ ἄλλοῦ, διὰ τὸν Μέ-

γαν Ἀλέξανδρον πάλιν, ὅτι ἦτο «ὑστερικός», «ὄχι ἀπόλυτα ἰσοροπημένος», «χαλασμένο μυαλό», εἰς ποῖον Ἑλλητικὸν δικαστήριον τολμᾷ νὰ παρουσιασθῆ, ὄχι ὡς κατηγορούμενος ὑφ' ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὡς κατηγορὸς ἐνὸς ποῦ ἤγειρε φωνήν, διὰ λογαριασμόν παντὸς ἐντίμου ἀνθρώπου, κατὰ τοιοῦτων κακοηθειῶν ; Ποιάς αἰδοῦς, ποιάς τιμῆς, αξιοπρεπείας, ὑπολήψεώς του ἀμύνεται ὁ κ. Καραγάτσης ; Διότι ὁ κ. Εἰσαγγελεὺς δὲν ἤσκησεν εἰσέτι αὐτεπάγγελτον ἐναντίον του δίωξιν ἐπὶ προσβολῇ, ὄχι ἁπλῶς τῶν δημοσίων ἡθῶν, ἀλλὰ τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ὑπερφανείας παντὸς Ἑλλήνου, καὶ τοῦ πλεονάχρειου ;

«Προσεβλήθη», ὁ κ. Καραγάτσης «εἰς τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν του», καὶ «ἐδυσφημίσθη» διὰ τῶν ἐξῆς φράσεων τοῦ μνηυομένου κριτικῆς : «Θέλοντας δὲ νὰ παριστάνῃ ἀκόμη τὸ δυναμικὸ λῦτη τῶν δειῶν ἀμηχανιῶν φιλικῶν καὶ ἐχθρικῶν του ὀμάδων, ἀλλὰ χωρὶς καὶ νὰ ριφκοινδυνεῖ πιά προσωπικά, καὶ : «Μόνο οἱ ἐφθαρμένοι μας»—καὶ ἐννοοῦνται ἐδῶ ἀπαξάπαντες οἱ ἐφθαρμένοι λογοτεχνίαι—«δὲν ἔχουν ἐνοήσει, καὶ μόνον αὐτοὶ δὲν ἔχουν βεβαιωθεῖ, ὅτι τὸ ἀνένδοτο καὶ τὸ ἀνυποχώρητο εἶναι φύση μας, καὶ οἱ τέτοιοι φαῖδροι λεονταρισμοὶ δειλῶν τὸ πολὺ—πολὺ νὰ μᾶς ἀηδιάζουν γιὰ τὸ ποιοὶ ἔτυχαν στὸ δρόμο μας».

Ἄλλὰ διατὶ τόσον ἀργὰ προσεβλήθη ὁ κ. Καραγάτσης ; Μήπως ἐξ ἀρχῆς τοῦ λογοτεχνικοῦ του σταδίου δὲν ἐδήλωνε κατηγορηματικῶς πάντοτε, ὅτι θὰ δέρη καὶ θὰ συγυρίξῃ πάντα τολμῶντα νὰ τὸν ἐπικρίνῃ ; Διατὶ προσεβλήθη ὁ κ. Καραγάτσης ; Μήπως δὲν ὕβρισεν ἄλλοτε, καπηλικῶτα, τὸν νῦν μάρτυρα ὑπερασπιστῆς του κ. Γ. Θεοτοκά ; Μήπως δὲν ἔδειρεν εἰς τὴν ἔξοδον τοῦ θεάτρου «Περοκέ» τὸν γέροντα κ. Σπύρον Μελά, καταδικασθεὶς, μάλιστα, διὰ τοῦτο ; Μήπως δὲν ἠπειλήσε διὰ χειροδικίας τὸν μνηυόμενον κριτικόν ; Ἄλλ' εὖρε μήπως καὶ τὴν τὸλμη, ἐν ἔτος τώρα, νὰ τὸ ἀποπειραθῆ, ἔστω καὶ εἰς ἔξοδον θεάτρου, μὲ ἔξηφαλισμένην τὴν παρέμβασιν τρίτων ; Διατὶ, λοιπόν, προσεβλήθη ὁ κ. Καραγάτσης ; Μήπως δὲν ἠπειλήσας νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλήν του, συμπεριελήφθη ὑπὸ τοῦ μη-

νυομένου κριτικού εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς γενικῶς περὶ τῶν «ἐφθαρμένων» μας λογοτεχνῶν διατυπωθείσης κατηγορίας, πού περιέχεται εἰς τὴν φράσιν: «παῖδροι λεονταρισμοὶ δειλῶν»; Μήπως «ἐριφοκινδύνευσος πράγματι προσωπικά» ὁ κ. Καραγάτσης ἐναντίον τοῦ μηνυομένου κριτικού, ὡς ἠπειλήσῃ; Διατί λοιπὸν προσεβλήθη πού αὐτὸ ἀνεγράφη, «ὅτι δὲν ριφαικινδυνεύει πὶ ἅ προσωπικά ὁ κ. Καραγάτσης»;

Ἀποτελοῦν δυσφημίαι αὐτὰ; Ἄλλ' ἀφοῦ ἀποτελοῦν πράγματα;

Δι' ὃ καὶ οἱ μηνυόμενοι, μὴ ἔχοντες χρεῖαν μαρτύρων, δὲ θὰ δε-

χθῶσιν οὐδενὸς τὴν προσφορὰν ὅπως προσέβη ὡς μάρτυς ὑπερασπίσεώς των. Ἐμπιστεύονται ἀπολύτως τὴν περιπτώσιν των εἰς τὴν ἀδέκαστον καὶ πεφωτισμένην κρίσιν τοῦ Δικαστηρίου, δηλοῦντες ὅτι δὲν θεωροῦν ὕβρεις, μήτε δυσφημίσεις, μήτε προσβολὰς τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπολήψεως οὐδενὸς κρινομένου, τὰς ὅσονδῃποτε βαρείας ἀλλ' ἐμπραγμάτους κρίσεις περὶ τοῦ ἔργου καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ, πού, ἀναγκαιῶς ἀντανάκλου, ὅσον καὶ ἂν οὐδεὶς τὸ ἐπιθυμῆι, καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν κρινομένων.

Στρατῆς Μυριβήλης

Ὁ ἐκ τῶν μαρτύρων κατηγορίας κ. Στρατῆς Μυριβήλης, πρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Ἐταιρείας Λογοτεχνῶν, τὴν ὁποίαν παρέσους νὰ συνταχθῆ μετὰ τοῦ μηνύοντος κ. Καραγάτσης εἰς τὴν ἐναντίον «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν» ἀσκησιν αὐτοδιαφημιστικοῦ του θορύβου ἀντιπερισπασμοῦ, ἔχει ὁ ἴδιος λόγους νὰ πνέη μένεα κατὰ τὸν περιοδικῶ καὶ κατὰ τῶν μηνυομένων, ἰδιαίτερος δὲ κατὰ τοῦ Ρένου Ἀποστολίδη, ἐπικρίσεις τοῦ ὁποίου ἤκουσεν ἀπὸ τῶν στηλῶν «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν» διὰ τὴν ὄλην του πνευματικὴν στάσιν, πολὺ πρὸ τῆς μηνύσεως τοῦ κ. Καραγάτσης.

Ὁ κ. Μυριβήλης ὁμως, συγγραφεὺς τοῦ δευτέρου ἀντιμιλιταριστικοῦ βιβλίου τῆς παρελθούσης 25ετίας, τῆς «Ζωῆς ἐν τάφῳ», δὲν θὰ εἶχε λόγους νὰ διάκειται δυσμενῶς ἐναντίον τῶν μηνυομένων, καὶ δὲν θὰ παρίστατο μάρτυς τοῦ κ. Καραγάτσης, ἔαν δὲν ἤθελε νὰ ἐκδικηθῆ δι' ὅσα, δίκαια ὡστόσο, καὶ πρέποντα, ἔγραψε περὶ αὐτοῦ ὁ μηνυόμενος κριτικὸς εἰς τὸ 1^{ον} τεῦχος «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν»,⁹ καὶ διη ταῦτα:

«Ἡ Ἀκαδημία καταψήφισε τὸν κ. Μυριβήλη καὶ χάλασε πᾶ ὁ κόσμος! Ἄλλὰ γιατί; Φυσικότατο πού τὸν καταψήφισε, ἀπ' ὅποια ἀποψη κι ἂν ἐξετασῆ τὸ γεγονός. Καὶ μαζί; δικαιοσύνη. Μὲ τὴν δικαιοσύνην ἐκείνη τῶν πραγμάτων, τὴν ἀτεγκτὴ καὶ θαυμάσια σοφῆ.

Πρῶτον: Ὁ κ. Μυριβήλης εἶναι ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ζωῆς ἐν τάφῳ» - τοῦ ἀξιολογότερου λογοτεχνικοῦ βιβλίου μιᾶς τριακονταετίας. Ἄλλ' ἡ «Ζωὴ ἐν τάφῳ» καταλβεὶ ἀπὸ θάθρων τὸ ὅλο Οἰκοδόμημα—κοινωνικὸ, ἔθνικόν, πολιτικὸν καὶ πνευματικόν—, ἐμπρεπὲς ἐπιστέγασμα τοῦ ὁποίου εἶναι ἀκριβῶς αὐτή, ἡ τέττα Ἀκαδημία—ὄχι ἄλλη καμιά. Ἡ «Ζωὴ ἐν τάφῳ», τὸ ἔργο ζωῆς τοῦ κ. Μυριβήλη, ἀποτελεῖ πετριά στὰ τζάμια τοῦ κυρίου καὶ πτυσμόν καταπρόσωπον τῶν οἰκητόρων. Πῶς οἱ οἰκητορες αὐτοὶ θὰ εἰσδεχθοῦν «τὸν ὕβριστὴν τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ὁσίων», «τὸν δυναμιτιστὴν τοῦ πατριωτικοῦ συναισθήματος καὶ τοῦ πολεμικοῦ ἐθνουςιασμοῦ», «τὸν συκοφάντην τῶν γενναίων καὶ τῶν ἡρώων» διὰ χειρὸς Μπαλαφάρα, τὸν ἀντιμιλιταριστὴ συγγραφέα τοῦ τόπου; Δὲν μπορεῖ νὰ γίνεταί λόγος περὶ λογοτεχνικῶν ἢ ἀνθρωπιστικῶν ἀρετῶν ἐνός ἔργου, πού ἡ «κονιὴ ἔθνικῆ συνείδησις» τὸ εἶδε 30 χρόνια, σάν τὸν «ὑπ' ἀριθ. 1 κίνδυνον»! Τὸ θαυμάσια συντηρητικὸ ἔνστικτο τῶν «γνησίων» ἐλλήνων ἀκαδημαϊκῶν, σωματὰ τοὺς δδήγησε νὰ καταψηφίσουν τὸν κ. Μυριβήλη καὶ νὰ διατηρήσουν τὴν Ἀκαδημίαν των «ἐκὰς τῶν πραγμάτων» καὶ τῆς ζωῆς τοῦ τόπου αὐτοῦ.

Δεύτερον: Ὁ κ. Μυριβήλης, μολονότι ὑπῆρξε, ἀνεδελχθῆ, ἀναγνωρίζεται καὶ θὰ μελεῖε ὡς ὁ κορυφαῖος στυλίστας πεζογράφος μιᾶς τριακονταετίας, χάρησθῃ «Ζωὴ ἐν τάφῳ» του, ἐντούτοις αὐτὴν ἀκριβῶς, «διὰ λόγους ἰδεολογικῆς

μεταστροφῆς» ἔχει ἀπαρνηθεῖ. Σωστά, λοιπόν, θά ἐπρατετε καί ὅποια Ἄντι-Ἀκαθήμεία (ποῦ θά λάθαινε, βέβαια, ὑπόψη τῆς καί μερικᾶ ζήτηματα ἤθους) νά καταψηφίσει καί πάλιν τόν κ. Μυριβήλη, τοῦ ὁποίου ὁ «Βασίλης Ἀρβανίτης» μόνο, μαζί μέ κάποιες ἀκόμη σελίδες του, δὲν θά ἦσαν ἐπαρκεῖς τί-τλοι εἰσοδοχῆς του.

Τρίτον: Μολοντί τὰ ἐγνώριζε πολὺ καλά ὁλ' αὐτά, ὁ κ. Μυριβήλης «ἐπεπόθησεν ἐκ θαθίων» τὴν ἀκαδημαϊκοποίησιν. Ἐφ' ᾧ καί εἰσέπραξε δικαιοτάτα τὰ ἐπίχειρα τῆς ἀφέλειάς του νά πιστεῦει ὅτι «οἱ μεθιστάμενοι ἀμείβονται», «οἱ ἀπαρνούμενοι ἑαυτοῦς τυγχάνουσι τῆς εὐμενείας τῶν ἄλλων, τῆς ἀναγνωρίσεως καί τῶν ὑπερτάτων κοινωνικῶν τιμῶν»!

Τέταρτον: Ἀσχετῶς ὄλων αὐτῶν καί ἀσχετῶς λόγων «περὶ ἤθους», ὁ κ. Μυριβήλης ἔχει τὸ ἔργο του: τῆ «Ζωῆ ἐν τάφῳ», τὸν «Βασίλη Ἀρβανίτη» καί μερικὰς ἀκόμη σελίδες. Φτάνουν αὐτά. Δὲ θά τοῦ πρόσθεταν τίποτε οἱ ὁποιοσδήποτε «τιμές». Ἄς πάψει, λοιπόν, ν' ἀπαρνέται τὸν ἑαυτό του, νά καταπροδίδει τὴ φύσιν του, νά παριστάνει τόν... «θρησκευτικὸ συγγραφέα» [!] καί νά ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ Ἀκαδημία τὸν καταψήφισε μόνο καί μόνο γιατί... «εἶναι δημοτικιστής», ὅπως ἰσχυρίσθηκε σὲ Ἰψηλότατο Πρόσωπο, ἀπ' τὸ ὁποῖο πήρε συνέντευξιν («Ἑλληνικὴ Ἡμέρα», 6-12-51) καί στὸ ὁποῖο κατάφερε, σά γνῆσιος ἀστός τοῦ ξεπεσμοῦ, νά μιλήσει γιὰ τὸ ἀτομὸ του καί γιὰ τὸ ἔργο του, ἀραδιάζοντας τὰ παραπάνω ἀσύστατα πράγματα.»

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνον αὐτά. Εἶναι καί τὸ εἰς τὸ 5ον τεῦχος «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν»¹⁰ σχόλιον, ὅπου στηλιθεύονται αἱ ἀπόπειρα μεταγλωττίσεως νεοελληνικῶν κειμένων τῆς Καθαρευούσης εἰς τὴν Δημοτικὴν, καί ὅπου λέγεται τοῦτο τὸ ἀφορῶν τὸν κ. Μυριβήλην: «Οἱ περίφημες μεταγλωττίσεις, ποῦ ἀντι νά σταματήσουν, μετὰ τὴν ἀσεβέστατην καὶ ἀποτυχημένην ἐκείνην προσπάθειαν τοῦ κ. Μυριβήλην νά μεταφράσῃ τόν... Παπαδιαμάντην—τί κατάντια!—κ.λ.λ.»

Εἶναι, ἀκόμη, τὸ περὶ τοῦ κ. Μυριβήλη ἀναφερόμενον εἰς τὸ 6ον τεῦχος «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν»: ¹¹ «Λι-

γότερο κάπως φυσικὸ, ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Ἐταιρείας Λογοτεχνῶν κ. Μυριβήλης—πού. ἂν δὲν σφάλλοιμε, ἔχει καί ἐντελῶς προσωπικὴ πείρα τοῦ κινουμένου τῶ κ. Καραγάτση—δέχθηκε ν' ἀναμίξει, ὄχι, ἐπιτέλους, μόνο τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ καί τὴν Ἐταιρεία, μέ ἀνθρώπους ἤθους μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς. Φανερό πὼς παρασκηνίασε πρὶν «συνεδριάσει» καί μαγειρέφει τὴ βαρύγδουπη «γνωμάτευση» τοῦ πρωτάκουστου «νομικοῦ» του «συμβούλου».

Μηνύει, λοιπόν, ἐναντίον τοῦ περιοδικοῦ καί τοῦ Ρένου Ἀποστολίδου, ἐκδικουμένους διὰ λόγους προσωπικοῦς, καί προσέρχεται μάρτυς τοῦ κ. Καραγάτση, ἄνευ οὐδεμιᾶς τῶν προϋποθέσεων ἀνεμπαθοῦς καί ἀντικειμενικοῦ μάρτυρος, παραγνωρίζων ὅτι ἐντίμως καί ἀνεπιφυλάκτως ἀπὸ μέρους τοῦ μνηνυμένου κριτικοῦ τοῦ ἀνεγνωρίσθη ὡς λογοτεχνικῆς ἀρετῆς, ἀσχετῶς πνευματικοῦ ἤθους—ιδού πού καί πὼς:

Εἰς κριτικὴν τῆς «Ἱερᾶς Ὀδοῦ» τοῦ κ. Θεοτοκά,¹² ὁ Ρένος Ἀποστολίδης, κάμων γενικωτέραν τοποθετησὶν τοῦ ἔργου πεζογραφῶν, ἔγραψεν ὅτι ὁ κ. Θεοτοκάς εἶναι «φυσικὰ φυσικά, κἄτω τοῦ κ. Μυριβήλη, τοῦ ὧς τὴν ὥρα, καί, παρὰ τ' ἄλλα του βαρύτατα κουσούρια, μέ τὴ γνησιότερη πεζογραφικὴν στόφα ἀπ' ὄλους τοὺς μετὰ τὸ '20, τοῦ μόνου ἀναμφισβήτητα διακατούμενου νά θεωρεῖται «στυλίστας».

Ἄλλὰ, τί ζητοῦμε τώρα ἀπὸ τὸν κ. Μυριβήλη... Τὸν κ. Μυριβήλη, πού, ὅσο εὐκόλα κατεπρόδωσε τὸν συγγραφέα τῆς «Ζωῆς ἐν τάφῳ», διὰ τριακόταν μόνον ἀργύρια «νομμοφροσύνης», ἄλλο τόσο ἀδίστακτα συμμαχεῖ μέ ὁποιοσδήποτε, γιὰ ὁ τιδήποτε, πνίγοντας κάθε του ἐσωτερικῆς φωνῆς καί συνειδήσης ἐκεῖ ἀκριβῶς—ναί, ναί! Ἀκριβῶς ἐ κ ε ῖ !—πού ἔπνιξε κάποιον ἄνθρωπο ἤρωά του στὴ «Ζωῆ ἐν τάφῳ» του.

Ὅμως, δὲν μποροῦμε ν' ἀποκρύψοιμε πὼς ἀπὸ αὐτόν, ὡς πλέον πολὺπειρον ἀπ' ὄλους καί κάποιαν σχέσιν ἔχοντα—ἔστω καί ἐξ ἀριστερᾶς χειρὸς—μέ τὴν δημοσιογραφίαν, περιμέναμε νὰ ἔχει ἀκούσει ὅτι, εἴτε διὰ τοῦτο εἴτε δι' ἐκείνη, δὲν πιάνονται μέ ὠριμένους δημοσιογράφους.

10. Σ. 156β, § 1.
11. Σ. 456α, § 1.

12. «Ὁ Αἰώνας μας» 7, Ἰουλ. '51, σ. 195α, § 3.

Γ. Θεοτοκᾶς

Ὁ ἐκ τῶν μαρτύρων κατηγορίας κ. Γ. Θεοτοκᾶς, αὐτὸς δὲ ἔχει κι ἂν ἔχει προσωπικούς λόγους νὰ πνέη μένεα κατὰ «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν» καὶ τῶν ἐκδοτῶν τῶν, ἰδιαιτέρως δὲ κατὰ τοῦ Ρένου Ἀποστολίδη, συνεγείς ἐπικρίσεις τοῦ ὁποίου ὑπέστη διὰ τὰ ἔργα καὶ τὴν ὄλην πνευματικήν του στάσιν ἀπὸ τῶν σιηλῶν δύο περιοδικῶν καὶ μιάς ἡμερηίδος.

Ἴδου ἡ πρώτη: ¹³

«Ὁ κ. Θεοτοκᾶς εἶναι γνωστός ὡς «ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ἀργῶς» καὶ τοῦ «Δαιμόνιου». Μάλιστα, γιὰ μιὰ κατηγορία νέων ἀπὸ καλὰ σπίτια τῆς ἀστικής τάξεως, ποὺ ἡ ἐφηβεία τους συνεπέσε στὴ δεκαετία '30-'40, ὁ κ. Θεοτοκᾶς παραλίγο νὰ παίξει κάποιον ρόλο πνευματικοῦ ὁδηγοῦ καὶ τὰ βιβλία του νὰ θεωρηθοῦν, οὔτε λίγο οὔτε πολὺ, ὡς ἡ ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ «ἐκφρασις ποῦ ἀνεζητεῖτο».

Ἀσφαλῶς, παρ' ἄξιαν ὁμως, γιὰ πολλοὺς, ἡ «Ἀργῶ» καὶ τὸ «Δαιμόνιο», καθὼς κ' ἡ «Εἰσοικα» τοῦ κ. Κοσμά Πολίτη, στάθηκαν πρῶτες καὶ ριζικὲς καταβολὲς στὴν ἐπαφὴ τους μὲ τὴ νεοελληνικὴ πεζογραφία, ποῦ, μοιραῖα, καθόρισαν τὴν περαιτέρω διάπλασὴ τους, τόσο ἀπὸ ἀποψη ποιότητος καὶ αὐστηρότητας τοῦ αἰσθητηρίου τους, ὅσο κι ἀπὸ ἀποψη προσανατολισμοῦ καὶ συγκρότησης τῶν πνευματικῶν τους ἀπαιτήσεων καὶ κριτηρίων.

Τὸ πράγμα δὲν ἦταν συμπτωματικό. Τὰ ἔργα αὐτὰ ἐκινεοῦντο μὲς τίς ἴδιες συνθήκες ζωῆς καὶ δράσεως τῆς γενεᾶς ποῦ τ' ἀποθαύμαζε. Ἐξέφραζαν τρόπους καὶ στάσεις, περιπτώσεις θωμάτων καὶ ἀντιθράσεις κοινῆς μιᾶς ὁλόκληρης τάξης ἐφηδῶν. «Ἐξέφραζαν» ἀσφαλῶς, τύποις τουλάχιστον, μιὰ μεγάλη κατηγορία νέων.

Ἡ γενεὰ τῶν νέων ἐκείνων τῆς δευτέρας μεσοπολεμικῆς δεκαετίας ζυγῶνευε πιὰ στὴν ὀριμότητα—ἂν δὲν ἔχει κίολας μπεῖ, γιὰ καλὰ, ὕστερα ἀπὸ τόσες καὶ τέτιες ἀναγκαστικὲς ἐμπειρίες τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ τόπου. Κ' εἶναι, ἴσως, ἔτοιμη ν' ἀναθεωρήσει τὴν ἄλλοτε γινώμη της γιὰ τὸ κατὰ πόσο

πράγματι τὰ βιβλία ἐκεῖνα τοῦ κ. Θεοτοκᾶ, μαζὶ κ' ἡ «Εἰσοικα» τοῦ κ. Πολίτη, ἀποτελοῦσαν γνήσια «ἐκφραση», κι ἂν ὄντως ἀξίζαν τὴν τόσο ἀδασάνιστη κατάρφαση ποῦ ἀπέσπασαν.

Ὅταν αὐτὸ γίνεται, ὁ μύθος τοῦ κ. Θεοτοκᾶ θάχει διαλυθεῖ.

Δὲν ἀνήκα σ' ἐκείνους ποῦ ἐθαύμασαν τὴν «Ἀργῶ» καὶ τὸ «Δαιμόνιο» τοῦ κ. Θεοτοκᾶ, μήτε τὴν «Εἰσοικα» τοῦ κ. Πολίτη— ἴσως γιὰτὶ στὴν ἐφηβεία μου τρεφόμου μὲ τροφὲς βασικότερες κι αὐτὰ τὰ διάβασα ἀργότερα—γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔχω προηγούμενα μαζὶ τους. Δὲ μοῦ διέφευσε κανένα λογοτεχνικό ἴνδαγμα μὲ τὴν «Ἐρὰ ὁδο» τοῦ ὁ κ. Θεοτοκᾶς, μήτε μὲ παραξένεψε ἡ σιωπὴ τοῦ κ. Πολίτη. Εἶχα μιὰ γνώμη κ' ἔχω τὴν ἴδια: πῶς ἡ «Ἀργῶ» καὶ τὸ «Δαιμόνιο» εἶναι, ἀπλῶς καὶ τόσο μόνο, κάποια βιβλία ὄχι ἐντελῶς δίχως ἀξία· ὅτι, ἀσφαλῶς, ὁ «Λεωνῆς» εἶν' ἔργο ὀριμότερο καὶ πιὸ πηγαῖο· κι ὅτι, πάντως, κι ὁ «Λεωνῆς» αὐτὸς, εἶναι ὀλιγότερο γνήσιος τῆς «Εἰσοικα» τοῦ κ. Πολίτη, δίχως καὶ γι' αὐτὴν νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ πῶς ἔφτασε τὰ γαλλικὰ καὶ τὰ γερμανοσκανδιναυικὰ πρότυπά της.

Ἐτσι, λοιπόν, δίχως προηγούμενα μὲ τὸν κ. Θεοτοκᾶ, μπορεῖ κανεὶς νὰ θυμᾶται, σάν τις καλύτερές του σελίδες, ἕνα διήγημά του, γιὰ δεῖγμα, ἀπὸ τὸν «Εὐριπίδη Πεντοζάλη»: τὸ «Ὅλα ἐν τάξει!» ἄς ποῦμε, καὶ νὰ τὸν ἔχει τοποθετημένον ἐκεῖ ποῦ τοῦ πρέπει: ἀσφαλῶς κάτω τοῦ κ. Βενέζη—δίχως ποτὲ τὴν ἄλλοτε ἀμεσότητα καὶ θερμότητα τοῦ λόγου ἐκείνου—, ὅπως ὀρθότε κατὼ τοῦ κ. Καραγάτση—δίχως οὔτε ἀπὸ μακριὰ τὴ μυθοπλαστία του—, βέβαια κάτω τοῦ ζωνανότερου, ἀγωνιακότερου, νευρωδέστερου κ. Τερζάκη—τὴν «Πριγκηπέσα Ἰζαμπῶ» τοῦ ὁποῦ λίγοι θὰ τὴν ἔγραφαν, κι ἄς εἶναι δεσμευμένη δημιουργία—καὶ, φυσικά-φυσικά, κάτω τοῦ κ. Μυριβήλη, τοῦ ὡς τὴν ὥρα, καὶ παρὰ τ' ἄλλα θαρῶτα κουσοῦρια, μὲ τὴ γνησιότερη πεζογραφικὴ στόφα ἀπ' ὄλους τοὺς μετὰ τὸ '20, τοῦ μόνου ἀναμφισβήτητα δικαίουμένου νὰ θεωρεῖται «στυλίστας».

Ἐκανα ὄλην τὴν παραπάνω σύντομη τοποθέτηση, γιὰτὶ πιστεύω πῶς ὁ κ.

13. «Ὁ Αἰώνας μας», 7, Ἰουλ. '51 σ. 194-199.

Θεοτοκάς εἶναι ὁ περισσότερον ὑπερτιμηθεὶς πεζογράφος τῆς «γενιᾶς τοῦ '30» - ὁ περισσότερον μὴ ὅσοι ἀπ' ὅλους. Καὶ τοῦτο εἶν' εὐδῆγηγοτό: ὁ κ. Θεοτοκάς θρῆκε τὸν τρόπον διὰ ἐκπλήξεϊ, γράφοντας μὲς σὲ βιβλία, ὑποτίθεται λογοτεχνικά, πράγματα ποὺ κ ο υ β ε ν τ ἰ ἄ ξ ο ν τ α ι κάθε μέρα. Θέματα πολιτικά, κοινωνικά, οἰκονομικά, φιλοσοφικά, νεοελληνικά - ὅλα ὅσα κουβεντιάξονται, καὶ ὁ π ω ρ κ ο υ β ε ν τ ἰ ἄ ξ ο ν τ α ι, τάβαλε σὸ στόμα τῶν ἠρώων του, δίνοντας, τάχατες, ἔτσι, πεζογραφήματα «μὲ πνευματικότητα», μ' «ἐποχικὴ ἀγωνία», μὲ «σύγχρονη ἀστική νεοελληνικὴ ἀτμοσφαῖρα». Πόσο, βέβαια, ἔξω ἀπὸ κάθε γνήσια πνευματικότητα καὶ ἀγωνία καὶ νεοελληνικὴ πραγματικότητα βρίσκονται ὅλοι οἱ ἠρώες του, δείχεται ἀπὸ τὸ ὅτι διαρκῶς συζητοῦν, μὲ τοὺς ἄλλους ἢ μὲ τὸν ἑαυτὸν τους, κι ὅλο ἔχουν «ιδέες» καὶ «σκέψεις», γιὰ τὸν καιρὸ καὶ τὸν τόπο. Π ρ ὶ σ ω π α δὲν καταφέρνουν ποτὲ νὰ γίνουν. Μῆτε π ρ ἰ ἄ ξ ε ι ς ἀληθινές ποτε νὰ κάνουν. Δὲ ζ ο ὦ ν, δὲν ὑ π ἄ ρ χ ο υ ν - κουβεντιάζονται ἀκόμα, στὴ συνείδηση τοῦ κ. Θεοτοκά, τοῦ κατ' ἐξοχίαν ἀνήμπορου νὰ π λ ἄ σ ε ι.

Στὴν πραγματικότητα, ὁ κ. Θεοτοκάς δὲν ἔκαμε τίποτε παραπάνω ἀπὸ τὸ νὰ μεταφέρει αὐτοῦσια μῆσα στὶς σελίδες τῶν βιβλίων του ὅλη τὴν κενολόγο καὶ σπουδαιοφανῆ κονία τῆς ἀγορᾶς τῶν σαλονιῶν, κολακεύοντας ἔτσι, καίρια καὶ ἀποτελεσματικά, τὴν ματαιοδοξία μιᾶς «καθωσπρέπει» τάξεως, μόνον κατ' ἐπίφαση ἐνδιαφερόμενης γιὰ «προβλήματα» καὶ «ιδέες» καὶ «πραγματικότητες» — πῶς, ἄλλωστε, ἀφοῦ ἢ σχετικὴ εὐμάρεια τῆς ἐξασφάλιζε τὴν νοχέλια καὶ τὸν ὕπνο; — καὶ ἢ ὅποια, μὴ ἔχοντας ποτὲ τὴν ἐλπίδα μιᾶς μυθοποιίας τῆς ζωῆς της, θρῆκε ἀπροσδόκητα σὸ πρόσωπο τοῦ κ. Θεοτοκά τὸν ἐκφραστὴ καὶ ἀπολογητὴ της. Ἐφ' ὧ καὶ τὸν διαφήμισε, τὸν προπαγάνδισε καὶ τὸν ἀνέβασε, παρ' ἄξιαν, πολὺ ψηλότερα ἀπ' ὅσο τοῦ ἀξίει.

Τὸ ὕφος του τῶν «καλῶν τρόπων», τῆς νεοελληνικῆς πνευματικῆς μεσότητος, τῆς φραγκολεβαντινικῆς εὐπρεποῦς ἀγωγῆς ἢ συναισθηματικῆς του ξηρασίας, ἢ ψυχικῆς του παγερότητας, ἢ μονοχρωμίας καὶ τ' ὀλοτέλα ἀφτερο τοῦ λόγου του· ἢ καλοαναθετραμμένην του πνευματικῆς συμπεριφορά, οἱ ἀβλαβεῖς χλιαρὲς

ιδέες του, ὁ φυλένιος του καὶ ἄγονος ρασιοναλισμός· ἢ κατασκευαστικότητα μὲ τὴν ὅποια πασικίζει νὰ κάνει τέχνη, ἢ ἀναιμία τῶν τύπων του καὶ ἢ λυμφατικότητα τῶν ἑσωτερικῶν του «συγκρούσεων»· ἀλλὰ μαζί, ἢ ρητορικὴ καὶ ὠρασιολόγος «ἐλληνολατρεία» του, ἢ φευδοδημοκρατικότητα τῶν ἐκείστοτε πολιτικῶν του τοποθετήσεων, ἢ δῆθεν ἀφαντισία του κ' ἢ ναρκισσευτικὴ του θέση τοῦ τάχα «τρίτου» — ποὺ μορεὶ νάναϊ γνήσια καὶ νάχη δικαίωμα ὑπαρξῆς, ὄχι σὺν «μεσότητι» καὶ ὑπολογιστικότητι. παρὰ σὺν ὄντως ἀνθρωπινότητι καὶ ἀνεξάρτητη στάση, πέρα ἀπ' τὰ σχήματα καὶ τοὺς χώρους τῆς ἐπιπέδου πολιτικοκοινωνικῆς γεωμετρίας, μόνον ἂν θγαίνει ἀπὸ προσωπικὴ ὑπόσταση μὲ περίσσεια ζωτικότητας καὶ ἀμέρωτο πόθο ἐλευθερίας, ὑπερκαλύπτοντα τὶς προσφερόμενες, καὶ τὶς ὑπεσχημένες, κ' ἴσως-ἴσως ὅλες τὶς ἐφικτὰς «λύσεις» καὶ «λυτρώσεις»! Ποτὲ ἀπὸ ἰδιοσυγκρασιακὴ ὑποτασικότητα καὶ ἀτομιστικὴν ματαιοδοξία, ποῦ, κατὰ βάθος, ὅπως τοῦ κ. Θεοτοκά, τίποτε δὲ θαυμάζει περισσότερον ἀπὸ τὸ ἀνελεύθερο, τ' «ὀλοκληρωτικόν», τὸ «δυναμικόν», τὸ ἀγελαίο!

Ἔλα, ὄλ' αὐτὰ καὶ τὰ συναφῆ τους, ἀποτελοῦν τὰ συστατικὰ ἐκεῖνα στοιχεία τοῦ κ. Θεοτοκά, ποῦ, ὄχι μόνον δὲν ἐπέσυραν ἐναντίον του τὴν κατακραυγὴν, παρὰ, ἴσα-ἴσα, διατυμπαίνονταν ὡς οἱ κατεξοχίαν «ἀρετὲς» τοῦ «πλέον καρτεσιανοῦ [1] τῶν νεοελλήνων πεζογράφων», μὲ τὸν «ἀρσενικότερον λόγον» [1], καὶ τοῦ ἐξασφάλισαν τὴν «ἐπιτυχία», χάρις, ὅπως εἶπαμε, σὲ μιὰ τάξην ἀνθρώπων, ποῦ, τὰ ἔδια ἀκριβῶς στοιχεῖα τοὺς χαρακτηροῖζον.

Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ, τὸ ἔργο κ' ἢ ἀνάδειξη τοῦ κ. Θεοτοκά ἀποτελοῦν τὴν πρώτην ἐπιβολὴν τοῦ ἀστικού πνευματικοῦ ονομασμοῦ σὸ χῶρον τῆς νεοελληνικῆς λογιότητος, καὶ τὸ πρῶτον κατόρθωμά του, ποῦ τὸ ἀκολούθησαν, ἀτυχῶς, ἀπὸ τότε. τὸσα καὶ τὸσα ἐξοργιστικότερα.

Προτοῦ μιλήσω γιὰ ὀτιδήποτε ἄλλο τῆς «Ἱερᾶς ὁδοῦ» θάθελα νὰ ἐξετάσω τὸ ὕφος, τὸ λόγον τοῦ κ. Θεοτοκά. Γιατί, βέβαια, ἀπὸ ἕναν πεζογράφον, ἀπαιτεῖ κανεὶς, πρωτίτως, κάποιον στυλ, κάποιον δεξιότητα λόγου.

Ἐἵμαι ὁ τελευταῖος ποῦ θάχα τὴν ἀξίωση λεξιθρησίας, φραστικῶν ἀκροβασιῶν, ὕφους ἐπιτηδευμένου, ἐξεζητημέ-

νου, λόγου φτιαχτοῦ, τεχνητοῦ κι ἀφύσικου. Καί μαζί μου, ὑποθέτω, ἡ πλειονότητα, σήμερα, τῶν ἀνθρώπων ποῦ διαβάζουν λογοτεχνία. Μάλιστα, ἔχω τὴ γνώμη, πὼς ἐκεῖνο τὸ στῦλ τῶν παλαιότερων, τὸ πολὺ μαστορεμένο, προσεγμένο, δουλεμένο γιὰ νάβαι «λογοτεχνικό», ἐκεῖνο τὸ κατεξοχῆν «συγγραφικὸ στῦλ», τὸ πολὺ διακρινόμενο ἀπ' τὸ λόγο τὸν ἀπλό, τὸν ἀβίαστο, τὸ λιτό καὶ πειστικό, δὲν εἶναι πιά ἀνεκτό. Πάψαμε νὰ θεωροῦμε τὸ λογοτέχνημα, τὸ πνευματικὸ εἶδος γενικά, σάν κάτι τὸ ἔξω ἀπ' τὴ ζωὴ μας, τὸ ξένο ἀπὸ μᾶς, τὸ «ἄλλο»· καὶ δὲ τὸ βρῖσκουμε πιά θεμιτὸ πὼς πρέπει ὀλότελα νὰ ξεχνᾶμε τὴ φυσικὴ τὴ γλῶσσα ποῦ μιλοῦμε, ὅταν διαβάζουμε ἓνα πεζοῦ ἢ ἓνα ποίημα. Ἀσφαλῶς, τὸ γνωρίζουμε, πὼς θὰ πρόκειται, καὶ σήμερα, καὶ αὔριο, καὶ πάντοτε, γιὰ μιὰ γλῶσσα «ἀποκεκαθαρμένη», ξεσκονισμένη, πολὺ πιὸ πλούσια κ' ἐκφραστικὴ, φτερωμένη - ὄχι, ὅμως, καὶ ὅλως ἄλλη, ὅλως διαφορετικὴ, «εἰδικὴ γιὰ νὰ διαβάζεται μονάχα»! Τοῦτο πιά εἶν' ἀπαράδεκτο καὶ θεωρεῖται ἐλάττωμα - ὄχι ἀρετὴ ἐνός λογοτέχνη. Γι' αὐτὸ δέ, κι ὀλοένα περισσότερο, γίνεται ὑπόθεση «μελέτης» τὸ διάβασμα παλαιότερων κειμένων.

Ὁ λόγος, ὅμως, καὶ τὸ στῦλ τοῦ κ. Θεοτοκά, δὲν ἀπομακρύνονται διόλου, δὲ διαφέρουν καθόλου ἀπὸ τὸ λόγο καὶ τὸ στῦλ τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας τῶν μέσης καλλιέργειας ἀνθρώπων. Εἶναι τὸ στῦλ τοῦ κοινοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐφημερίδων. Μῆτε τῶν πολὺ λαϊκῶν, μῆτε τῶν πολὺ ἀντιλαϊκῶν καὶ στομαχικῶν. Τὸ λεγόμενο «στρωτὸ ὕφος», τὸ ἰσοπεδωμένο, τὸ ἄψυχο καὶ ἀδιατάραχτο ἀπὸ ὅποια ζωντάνια. Ἡ λέξη εἶναι πάντα ἡ γνωστὴ, ἡ κοινόχρηστὴ λέξη. Ἡ ἔκφραση ἡ συνήθης, ἡ κοινὴ παραδεγμένη. Ἡ ἀφήγησις ἡ τετριμμένη. Κανένα δημοσιογραφικὸ κείμενο μέσης ποιότητος δὲ θάχε τίποτε νὰ ζηλέψει μᾶς ὅποιασδήποτε σελίδας τοῦ κ. Θεοτοκά. Ὅλα εἶναι ὅμαλά, κατανοητά - ὅμαλά ἀπὸ ἄλλειψη προσωπικοῦ νεύρου, καὶ κατανοητά ἀπὸ ἄλλειψη πρωτοτυπίας. Δὲν ὑπάρχει «εὐκολότερο» κείμενο στὴν μετὰ τὸ '30 πεζογραφία, ἀπὸ τοῦ κ. Θεοτοκά. Καὶ τοῦτο, γιὰτὶ δὲν εἶναι κείμενο λογοτεχνικό. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς καθημερινῆς εἰδησιογραφίας τῶν ἐφημερίδων, καὶ τοῦ «Θησαυροῦ» ἢ τῶν ἄλλων ἐβδομαδιαίων περιοδικῶν,

ἀποτελοῦν ἐπαρκέστατη ἀγωγή γιὰ τὴν ἀπρόσκοπτη προσπέλαση τοῦ κ. Θεοτοκά. Στις σελίδες του δὲν ὑπάρχουν ἀσυμφωνίες - ἀτυχῶς ὄχι! Μῆτε «ἀγνωστες λέξεις» γιὰ τοὺς μαθητὲς τῶν γυμνασίων! Μῆτε «νεοτροπίες», ἄλλοτε ἐπιτυχεῖς κι ἄλλοτε ἐξοργιστικές. Δὲν ὑπάρχει τίποτε ποῦ νὰ σταματᾶ κανέναν - μῆτε γιὰ καλὸ, μῆτε γιὰ κακό. Δὲν εἶναι κείμενα τὰ «κείμενα» τοῦ κ. Θεοτοκά. Εἶναι ἀπλῆς γραπτὲς ἀποτυπώσεις μιᾶς κοινῆς προφορικῆς ὁμιλίας μέσου ἐπιπέδου.

Καμιὰ ριζικότερη δομὴ τοῦ λόγου, καμιὰ ἰδιαιτέρη δεξιοτήτα ποῦ νὰ ἐνοχλεῖ, κανένα πολυσήμαντο βίθος - πλήρης ἀπουσία τῆς εἰδικῆς ἐκφραστικῆς λειτουργίας τῆς λέξης, ποῦ δὲν εἶναι, βέβαια, μόνον εἓνα κατὰστεγνο σύμβολο, παρὰ καὶ κάτι τὸ καθαυτό, τὸ ἐνεργό, τὸ πολυδύναμο!

Ὅπως εἶναι ὁλοφάνερο, τὸ πράγμα ἀπέχει πολὺ ἀπ' ὅτι ὀνομάζεται - καὶ ὀρθῶς ὀνομάζεται - λογοτεχνία. Πιά νὰ πεῖ: τ ἐ χ ν η τ ο ὕ λ ὄ γ ο υ, ἐπιτέλους - ἢ, ἔστω, καὶ κακοτεχνία, ἀλλ' ὄχι ἀτεχνία, ὄχι ἀναφορὰ γεγονότων γραμμένη στὴν ἐσπεράντο! (Γιατὶ πρόκειται περὶ ἐσπεράντο! Ἡ γλῶσσα ἡ καθημερινῆ, ποῦ μιλάμε διαστικά στὸ δρόμο, σὰ διασταυρωνόμεστε, ἡ γλῶσσα, δηλαδὴ, τοῦ κ. Θεοτοκά, δὲν εἶναι παρὰ ὅτι τὰ κινήματα τῶν κερατῶν στὰ πολυάσχολα μυρμηγκία: μιὰ κοινόχρηστὴ σ η μ α ν τ ι κ ἡ - μιὰ ἐσπεράντο!)

Ὁ λογοτεχνία δὲν ἐκφράζει, ἀπλῶς, πράγματα. Δ η μ ι ο υ ρ γ ε ῖ πράγματα, π λ ἄ θ ε ι πράγματα, β ι ο ῖ πράγματα. Ἔτσι, ὁ λόγος σ' αὐτὴν, δὲν εἶναι μόνον ἓνα ὄ ρ γ α ν ο ἔκφραση, ἓνα μέσο διαβιβάσεως τῶν ἐνδόμυχόν μας στοὺς ἄλλους, παρὰ καὶ τὸ σ υ σ τ α τ ι κ ὸ τῶν πραγμάτων ποῦ «ἐκφράζονται» - αὐτὸ, ἴσα-ἴσα, ποῦ τὰ δημιουργεῖ, ποῦ τὰ πλάθει, ποῦ τὰ μορφώνει. Κι ἀκριβῶς γι' αὐτὸ, λέμε ὅλοι μας, πὼς μορφὴ ἀπὸ περιεχόμενο δὲν ξεχωρίζονται - πὼς εἶν' ἓνα!

Ὅταν, λοιπόν, ὁ λόγος, τὸ στῦλ, δὲν εἶναι κάτι τὸ προσωπικό, τὸ αὐτοσούστατο, τότε καὶ τὰ «λέγόμενα» δὲν εἶναι παρὰ ἐκεῖνα τὰ «κοινὰ καὶ τετριμμένα» τῶν καθημερινῶν συνομιλιῶν ὧν μας καὶ δὲν ἐνδιαφέρουν κανέναν παραπάνω ὄγνημα!

Θέλω νὰ πῶ: λόγος μὴ προσωπικός, δίχως ὕφος, συνεπάγεται, ἀναγκαῶς,

καὶ περιεχόμενα ἄπλαστα, ἄμορφα, ἄφτερα - μὴ ἐνδιαφέροντα. Γιατί, ὅπως τὸ ὕφος μας, δὲν εἶναι, ἐντέλει, παρὰ τὸ ἦθος μας, ἔτσι καὶ ὁ λόγος μας, δὲν εἶναι παρὰ ἢ πρᾶξι μας, ἢ ὑπόστασής μας, τὸ εἶναι μας καὶ τὸ ἔχει μας. "Ὅταν δὲν εἶμαστε, ὅταν δὲν ἔχουμε τίποτα δικό μας νὰ ποῦμε, τότε γράφουμε σὲ λόγο κοινό, γνωστό, «στρωτό» ἀπὸ κενότητα καὶ «ὀμαλό» ἀπὸ νέκρα. Φυσικά, τότε, δὲ μᾶς ὀρσούν καὶ λάθῃ - μὰ, δὲ θαρῖσαι - μᾶς πετοῦν ὀλόκληρους στὸ καλὰθὶ τῶν ἀχρήστων!

Θὰ δώσω, γιὰ δεῖγμα, καὶ γι' ἀπόδειξιν τῶν ὄσων λέγω, μιὰ ὁποιαδήποτε σελίδα τῆς «Ἱερᾶς ὁδοῦ». Τῆ σελίδα, ἄς ποῦμε, 149 - 150 :

«—Ὅλα αὐτὰ εἶναι πολὺ λυπηρά, κύριε πρωθυπουργέ», εἶπε ὁ Γεώργιος Β', ὕστερα ἀπὸ σύντομη σιγή, μὲ τὴ μεταλική, μονότονῃ καὶ ἀργῇ ἄρθρωσὶ τοῦ.

Ὁ Σὲρ Μάικαλ Πάλλαριετ, πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας, καὶ ὁ στρατηγὸς Σὲρ Χένρυ Μαίτλαντ Οὐίλσον εἶχανε φύγει λίγο πρὶν. Εἶχανε συζητήσει τὴ γενικὴ κατάσταση καὶ εἶχανε ἐπικρίνει τὴν ἐλληνικὴ Κυβέρνηση. Εἰδικὰ εἶχανε διαμαρτυρηθεῖ γιὰ μιὰ διαταγὴ πὸ ὑχορηγοῦσε τρεῖς μῆνες ἄδειες στοῦς στρατιῶτες πὸ ὑγρονόσαν ἀπὸ τὸ μέτωπο. Εἶχανε βασικὴ ἀντίρρηση γιὰ τὸ μέτρο αὐτό. Ὁ κ. Κοριζῆς εἶχε δώσει κάθε ἐξήγησιν, μὰ δὲν τοῦς εἶχε πεῖσει. Ὑστερα ὁ βασιλιάς καὶ ὁ πρωθυπουργὸς εἶχανε μείνει μόνοι, στὸ μικρὸ βασιλικὸ γραφεῖο τοῦ ξενοδοχείου τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας, ἐλόρθοι καὶ ἀσάλευτοι γιὰ λίγες στιγμές. Ὁ Γεώργιος Β', μὲ στολή ἐκστρατείας, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα στὴ ράχη κοίταζε κάτω ἀνέκφραστος.

—Μεγαλειότατε, εἶπε ὁ κ. Κοριζῆς, ὑπάρχουν καὶ νέα τηλεγραφήματα ἀπὸ τὴν Ἠπειρο διὰ τὸ ζήτημα τῆς συνηκολογήσεως.

Εἶτανε κατάχλωμος τὰ μάτια τοῦ γιάλλῃαν ἄρρωστα. Ἄνοιξε τὸ χαρτοφύλακά του, ἐβγαλε ἀπὸ μέσα μερικὲς δαχτυλογραφημένες κόλλες καὶ τίς ἔτεινε στὸ βασιλεῖα. Αὐτὸς φόρεσε τὸ μονόγυαλό του καὶ τίς διάβασε μὲ προσοχή. Ἡ ψυχρὴ καὶ λεῖα μορφή του εἶχε τώρα μιὰ σύσπασιν, σάν ἀπὸ δυνατό καὶ ὑπερκαταπιεμένο σωματικὸ πόνο.

Ἡ στρατιὰ τῆς Ἀλβανίας ὑποχωροῦσε στὴν Ἠπειρο, σύμφωνα μὲ τίς διαταγὰς ποῦ εἶχε λάθει, χωρὶς ἀνεφοδια-

σμό, μὲ κατεστραμμένες συγκοινωνίες, σφυροκοπημένη μέρα καὶ νύχτα ἀπὸ τὴ συντριπτικὴ δύναμιν τῆς γερμανικῆς ἀεροπορίας. Δὲ βρισκότανε πιά ὄτ' ἓνα ἀεροπλάνο γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσει. Οἱ στρατηγοί, μὲ ἀπελπιόμενα τηλεγραφήματα, ζητοῦσανε τὴν ἄδεια νὰ συνηκολογήσουνε στὸ πεδίο τῆς μάχης.

Ὁ Γεώργιος Β' τσαλάκωσε τὰ χαρτιά ποῦ κρατοῦσε καὶ ἀφῆσε τὸ μονόγυαλό του νὰ πέσει.»

Κάθε σχόλιον περιττεύει, νομίζω. Γιατί, ἀναγκαίως, τοῦ κ. Θεοδοῦ, «δοκίμου λογοτέχνη», νάσαι τὸ κεῖμενο τοῦτο, καὶ ὄχι τοῦ ὁποιοδήποτε μέτριου συντάκτη ἐφημερίδας; Δὲ βλέπω τὴ διαφορά - μῆτε, ποῦθεν, τὴν παρουσίαν τοῦ «λογοτέχνη». (Ἀντίθετα, βλέπω μερικά πράγματα, ποῦ, σάν «ἐπὶ τῆς ὕλης», θὰ τὰ διόρθωνα στὸ χειρόγραφο τοῦ νεαροῦ συντάκτη, καὶ θὰ τὸν παρακαλοῦσα ἄλλοτε νάχει τὸ νοῦ τοῦ: «ἄς ποῦμε, κεῖνα τὰ ὀχτώ [!] «εἶχανε», «εἶχαν», «εἶχε», καὶ ξανά «εἶχανε», καὶ «εἶχανε», καὶ «εἶχανε», μέσα σὲ δέκα, δλεξ-ὀλεξ, προτάσεις [!], ἀπὸ τὸν «στρατηγὸ Σὲρ Χένρυ Μαίτλαντ Οὐίλσον» ὡς τὸ «μικρὸ βασιλικὸ γραφεῖο τοῦ ξενοδοχείου τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας»! Ἡ, ἐκεῖνα τ' ἀλλεπάλληλα «ποῦ» καὶ «πού», μὲς στὴν ἴδια πρότασιν, καὶ πολλὰ παρόμοια τέτια! Μὰ, πρὸς θεοῦ, κ. Θεοδοῦ! Στεῖ εἰστε ὁ «λογοτέχνης», μὲ τὸν «ἀρσενικότερο» λόγο ἀπ' ὄλους; Προτιμᾶμε τότε τοῦς... κατ' ἀνάγκην «θηλυκότερους» μαθητῆς τῶν γυμνασίων, ποῦ δὲ βάζουν ὀχτὼ φορὲς ἀπανωτὰ τὸ ἴδιο ῥῆμα σὲ δέκα συνεχεῖς προτάσεις!) Θαρῶ, δὲ χρειάζεται ν' ἀσχοληθῶμε παραπάνω μὲ τὸ ὕφος καὶ τὸ λόγο τοῦ κ. Θεοδοῦ. Ἄς ἔλθουμε στὸ μῦθο καὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ ἔργου:

Ἡ «Ἱερὰ ὁδός» εἶναι χωρισμένη σὲ δώδεκα κεφάλαια, ὄχι στενά δεμένα τὸνα μὲ τ' ἄλλο, ποῦ, ἐντέλει, δὲ συνιστοῦν ἓνα ὄλο, μιὰ μὲ υ ἱ σ τ ο ρ ῖ α. Γιατί αὐτὴ, βέβαια, ἦταν ἢ πρόθεσιν τοῦ κ. Θεοδοῦ: νὰ δώσει μιὰ μυθιστορίαν τῆς ἐλληνικῆς καταρσευσης τοῦ Ἀπριλλοῦ '41. Τὰ δώδεκα, ὅμως, τοῦτα κεφάλαια, δίχως καὶ νάχουν μιὰν αὐτοτέλειαν διηγηματικὴν τὸ καθῆνα τους, δὲν πεῖθουν, κιόλας, πῶς δὲν μποροῦσαν νάσαι περισσότερα ἢ λιγότερα ἀπὸ δώδεκα-εἴκοσι, ἄς ποῦμε, ἢ πενήντα, ἢ πέντε, ἢ ἑκατό. Δεῖπει δηλαδῆ, τόσο ἢ π λ α σ τ ι κ ῆ ἔ ν ὄ τ η τ α, ὅσο κ' ἢ α ἰ σ θ η τ ι -

κ ή έν τ έ λ ε ι α τού μύθου. Άλλά δέν πρόκειται και περί χρονικού, όποτε ή έλλειψη ένότητας άλλης άπό την ένότητα του χρόνου, κ' έντέλειας άλλης άπό την πληρότητα την πραγματολογική των γεγονότων, είναι συμφυής προς τό είδος και συγχωρείται. Έδω υπάρχουν πρόσωπα πλασματικά, άναμιξ με πραγματικά, και προβολές προσωπικών ψυχικών καταστάσεων, άσχετων όλότελα με τά συγκεκριμένα γεγονότα. Είναι όλοφάνερη, δηλαδή, ή πρόθεση μυθιστορίας και όχι άντικειμενική καταγραφής των συμβάντων, κατά τή χρονική τους άκολουθία και την αιτιώδη συνάφεια, που χαρακτηρίζει τό χρονικό.

Ή «Ίερά όδός», λοιπόν, δέν είναι χρονικό - όπως έγραφαν διάφοροι άδαιείς έπαινέται του κ. Θεοτοκά. Είναι, άπλώς, μία άπουτοχημένη προσπάθεια μυθιστορίας, που, άκριβώς κατά τ' άσθενή της σημεία—τήν έλλειψη, δηλαδή, πλαστικής ένότητας κ' αισθητικής έντέλειας του μύθου—φαίνεται να μοιάζει με χρονικό. Πρόκειται για κάτι τό νόθο. Προσωπικά, θά θεωρούσα αυτά τά δώδεκα κεφάλαια του βιβλίου του κ. Θεοτοκά, σάν χρονογραφήματα sui generis. σάν «σκίτσα» με κάποιον χαρακτήρα άφηγηματικό.

Όπωςδήποτε κατά την πρόθεσή του μυθιστορίας, ό κ. Θεοτοκάς έπεχείρησε να κινήσει τίς έξής τέσσερις ομάδες προσώπων: 1) Τόν Κυριάκο Κωστακαρέα, στρατιώτη στό Σύνταγμα Έγκυμνάσεως Χαΐδαριού, με την οικογένειά του—τυπική μικροαστική οικογένεια τής Άθήνας— και τόν συστρατιώτη του Θρασύβουλο Δράκο, με τή γυναίκα του τή Μαρίττα. Τούτοι οι δύο, μαζί με τά γύρα τους δοθητικά πρόσωπα (σκωτζέζος λοχίας Ντάγκλας Μάκ Ντάγκαλ, άνθυπολοχαγός Φρίξος Αύγουστής, μάγκας Ντουτούμης κ.λ.), παριστούν τά «μετόπισθεν». 2) Τόν Μαρίνο Βελή, έφεδρο άνθυπολοχαγό μιάς άσυγκρότητης έφεδρικής μονάδας, έρωτευμένο με την ήθοποιό Θεανώ, που τόν περιμένει στην Άθήνα, και τόν έφεδρο έπίσης λοχαγό Παραδείση, συμβολαιογράφο τό έπάγγελμα. Τούτοι οι δύο, μαζί με τό γύρα τους άσύνταχτο λεφούσι, παριστούν τό «μέτωπο». 3) Τά διάφορα «ιστορικά πρόσωπα» τής πολιτικοστρατιωτικής ήγέσιας του τόπου, «στό ίσόγειο του ένεδοχείου τής Μεγάλης Βρετανίας», ήτοι: τόν Γεώργιο Β', τόν Κοριζή, τόν κ. Πα-

πάγο. Τούτοι παριστούν τούς «Κατεπάνων». 4) Τόν συνταγματάρχη άρχηγό τής γερμανικής, έμπροσθοφυλακής θαρόνο φόν Ράστεμποργκ. που μπαίνει πρώτος και καταλαμβάνει τήν Άθήνα, ένδόμενι του Führer, διακόπτοντας τήν έκπομπή του ραδιοφωνικού σταθμού και ύψώνοντας τή χιτλερική σημαία πάνω στην Άκρόπολη. Αυτός παριστά τόν «έχθρό».

Έθωσα τόν παραπάνω κατάλογο των προσώπων, που προσπάθησε να ζωντανέψει και να κινήσει στην «Ίερά όδό» του ό κ. Θεοτοκάς, γιατί έκρινα πως τούτο και μόνο άρκούσε για νά ναι δοσμένη συνάμα και όλη ή δήθεν «δράση»—ή μη-δράση, για νά κυριολεκτούμε—του έργου. Άν μένει άμφιβολία καμιά, όριστε, τή διηγούμαι:

Ό Κυριάκος Κωστακαρέας κι ό Θρασύβουλος Δράκος πηγάζουν ως τό Μάξι τής Βοιωτίας, όχι βέβαια, για νά δώσουν καμιά μάχη, παρά με τή διμοιρία τους και μερικώς άλλες του Συντάγματος Έγκυμνάσεως, για νά χορηγήσουν τρίμηνες άδειες στους στρατιώτες του μετώπου που γυρνάνε διαλυμένοι και άτακτοι. Ό μυθομανής και ύπερφίαλος Φρίξος Αύγουστής τό σκάει στην Άφρική, «να συνεχίσει εκεί τόν άγώνα για μία καινούργια άριστοκρατία στόν κόσμο»—κάτι παραπλήσιο, να πούμε, με τόν άγώνα για τή «Νέα Τάξη» του ήξερω θαρόνο φόν Ράστεμποργκ—, όπωσ, βέβαια, κι ό Γεώργιος Β' κι ό κ. Παπάγος - ή «ήγεςία». Ό Κοριζής αυτοκτονεί. Ό κ. Παραδείσης σκοτώνεται στη μοναδική μάχη που δίνει ό άσύνταχτος λόχος του. Κι ό Μαρίνος Βελής, άφου δέ σκοτώνεται—happy end, φυσικά, για τόν κύριο ήρωα—γυρίζει, άσφαλώς, κάποτε πίσω. (Ό κ. Θεοτοκάς δέ μάς λέει και τή γνωστή συνέχεια, άν παντρεύεται κιόλας τή Θεανώ του «και ζουν αυτοί καλά κ' έμεις καλύτερα», άλλ' αυτό τό έννοούμε και μόνοι μας!) Οι άλλοι έγκαταλείπονται. Κάπου, κάπως θά ξέμπλεξαν και θαύτοι. Κι όλα είναι ύπέροχα, «εις τόν καλύτερον των κόσμων»! Μάλιστα, άφου ζεί ό «άντρας πιά» Κυριάκος Κωστακαρέας, που «θά λογαριαστεί»—όπως ισχυρίζεται στην τελευταία φράση του βιβλίου—με τήν ύψωμένη χιτλερική σημαία πάνω στην Άκρόπολη, κι ό Μαρίνος Βελής, ό «ήρμιος», με τό «σετέρεα» σχέδια για τή ζωή τή δικιά του και για τόν Τόπο - ό ίδιος ό κ. Θεοτο-

κᾶς, φτυστός!.. 'Ε, ζωὴ νάχουμε, λοιπόν, κι ὄλα θὰ πᾶνε πρῆμα - «*Extra prima Stucas!*», μάλιστα, ἂν τὸ θυμάται ὁ κ. Θεοτοκάς...

'Ελπίζω πὼς κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει πιά γιὰ τ' ὅτι ζήτημα δράσης δὲν γεννᾶται στὴν «*Ἱερὰ ὁδὸ*». Γιατί, βέβαια, δράση δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομαστῆί τ' ὅτι ὁ λοχαγὸς Παραδείσης σκοτώνεται, ἐνῶ ὁ Μαρῖνος Βελῆς δὲ σκοτώνεται, ἢ τ' ὅτι, ὁ Φρίξος Αὐγουστής φεύγει γιὰ τὴν Ἀφρική, ἐνῶ ὁ Κυριάκος Κωστακαρέας δὲ φεύγει γιὰ τὴν Ἀφρική! Τὰ τέτια καὶ τὰ παρόμοια δὲν ἀποτελοῦν «*δράση προσώπων*», παρὰ κοινές, ἀπλές «*συνθήκες*» τοῦ θέματος «*πόλεμος*»: ὁ ἕνας γυρνᾶει, ὁ ἄλλος γυρνᾶει σακάτης, ὁ τρίτος δὲ γυρνᾶει ποτέ. Τὸ πρᾶγμα θυμίζει τοὺς χιουμοριστικούς ἐκείνους «*τίγους*» τοῦ Jacques Prévert: «*Εἶδα ἕναν ποὺ ἔμπαινε σὲ μιὰ ἐκκλησία, κι ἄλλον ἕναν ποὺ ἐβγαίνει.*»

Ἀλλὰ πόσο σχηματικὴ κατασκευὴ εἶν' ὁ μῦθος τοῦ κ. Θεοτοκά, δείχνεται ἀπὸ τ' ὅτι δούλεψε μὲ ζεύγη προσώπων ἐπαναλαμβάνόμενα. Π.χ.: Κυριάκος Κωστακαρέας - Θρασύβουλος Δράκος. 'Ο ἕνας ἀδύναμος - ὁ ἄλλος δυναμικός, μὲ μιὰ γυναίκα σὸ πλευρὸ του. Λοχαγὸς Παραδείσης - Μαρῖνος Βελῆς. 'Ο ἕνας ἄπλός - ὁ ἄλλος compliqué, μὲ μιὰ γυναίκα πάλι σὸ πλευρὸ του. Πρωτοπυργὸς Κοριζῆς - Γεώργιος Β'. 'Ο ἕνας ἐμβρόντητος - ὁ ἄλλος κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του. Οἱ μὲν αὐτοκτονοῦν, ἢ σκοτώνονται, ἢ «*ἀνδρώνονται*». Οἱ δέ, ζοῦν, στέκουν γερὰ, μάχονται!.. Μῆτε παιδάκι μὲ τοὺς ξύλινους κῦδους του δὲ θάπαιξε τόσο μηχανικά, τόσο στεῖρα!

Μῆπως, ὁμως, τὰ πρόσωπα τῆς «*Ἱερᾶς ὁδοῦ*» εἶναι ὄντως π ρ ὁ σ ω π α, ζωντανά, μὲ σάρκα καὶ αἷμα καὶ ὀστά; Πῶς νάναι, τὰ ἔρμα; Μέσα σὲ ποιές πράξεις νὰ πλασθοῦν; 'Οπως βγήκαν ἀπ' τὸ κεφάλι τοῦ ρασιοναλιστῆ «*δοκιμιογράφου*»—θεὸς νὰ τὸν κάνει!— κ. Θεοτοκά, ἔτσι ἀπόμειναν: ἄμορφα, σκιδωθὴ κι ἀχνά, διαγραμματικά καὶ ἀδέβαια, σχηματικά, φερέφωνα «*ιδεῶν*» καὶ «*ἀπόψεων*» καὶ «*γνυμῶν*» τοῦ στεῖρου κατασκευαστῆ τους - ὅχι π ρ ὁ σ ω π α, ζεστά, κινούμενα, αὐθιπόστατα, πέρα ἀπὸ λόγια καὶ φλυαρίες πολιτικοκοινωνικοφρολισοφικῆς.

'Ἄλλ' ἄς ἰδοῦμε καλύτερα, ἕνα-ἕνα, μὲ τὴ σειρά, ὅσα προσφέρει γιὰ κρίση κατ' οὐσίαν ἢ «*Ἱερὰ ὁδός*»:

'Αρχὴ - ἀρχὴ (σ. 9), ὑπάρχει μιὰ ἐπιδεικτικὴ «*Σημείωση*» τοῦ συγγραφέα: «*Τὰ πρόσωπα*», γράφει, «*τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἶναι φανταστικά*»—ὅπως, νὰ ποῦμε, ὁ... Γεώργιος Β', πρόσωπο... φανταστικό, κατὰ τὸν κ. Θεοτοκά, ἢ ὁ Κοριζῆς!—καὶ δὲν ἔχουμε καμιὰ σχέση μὲ ἀνθρώπους ποὺ νὰ ζήσανε στὴν Ἑλλάδα τὴν ἱστορικὴ στιγμὴ ποὺ εἶναι τοποθετημένη ἡ δράση». (Καὶ θὰ εἶχα ἐδῶ νὰ ὑποδείξω τοῦ κ. Θεοτοκά, πὼς ἡ «*δράση*» τῆς «*Ἱερᾶς ὁδοῦ*» τοῦ δὲν εἶναι «*τοποθετημένη*» στὴν ἱστορικὴ ἐκείνη στιγμὴ, παρὰ «*προκύπτει*», ἀναγκαῖα, ἀπ' τὴν ἱστορικὴ συνθήκη τοῦ ἔργου. Ἄς μάθει νὰ σκέφτεται καὶ νὰ ἐκφράζεται σωστά!)

Τὸ πρᾶγμα θυμίζει τὶς παρόμοιες τυπικὲς λεξάντες, ποὺ μπαίνουν, κάτω ἀπ' τὸ copyright συνήθως, στὰ μεγάλα ξένα μυθιστορήματα ἢ στὰ κινηματογραφικὰ ἔργα, κ' εἶναι θαλμῆνο, μολοντὶ ψευδές, ἀκριβῶς γι' αὐτὸ: γιὰ νὰ θυμίζει ἐκείνες τὶς λεξάντες καὶ νὰ κάνει ἐντύπωση! 'Εμεῖς ὁμως ξέρουμε, πὼς ὅχι μόνο τὰ καθαυτὸ «*ἱστορικὰ πρόσωπα*», ποὺ ἀνακατῶνει στὴν «*Ἱερὰ ὁδὸ*» τοῦ ὁ κ. Θεοτοκάς, δὲν εἶναι φανταστικά, παρὰ ὅτι, κι αὐτὸς ὁ Κυριάκος Κωστακαρέας, ὅπως δά κι ὁ Μαρῖνος Βελῆς, εἶναι, ὄχι ἄλλος, ὁ ἴδιος ὁ κ. Θεοτοκάς, μοιρασμένος στὰ δύο: στὴν πραγματικὴ του φύση, ἀφ' ἐνός (Κυριάκος Κωστακαρέας), καὶ σ' ὅτι ναρκισευόμενος φαντάζεται πὼς θὰ μπορούσε νάναι (Μαρῖνος Βελῆς), ἀφ' ἑτέρου!

Δὲν εἶν' ὠραῖο νὰ ξεγυμνῶνει κανεὶς τοὺς ἀνθρώπους, γιατί οἱ πληγῆς τους προκαλοῦν τὴν ἀηδία ἂν, ὁμως, χωρεῖ ἀμφισβήτηση, νάτον ὀλάκερος ὁ κ. Θεοτοκάς σὸ πρόσωπο τοῦ Μαρῖνου Βελῆ (σ. 37 - 38):

«*Εἶτανε, καθὼς ἔλεγαν, ἀνήσυχο μυαλό. Εἶχε παίξει κάποιο ρόλο στὴν ἰδεολογικὴ ζωὴ τῆς νέας γενεᾶς. Εἶχε νιώσει κάποτε τὴν ἀνάγκη νὰ λάβει μέρος κι αὐτός, μ' ὅση δύναμη ἐἶχε, σὸ πλάσιμο τοῦ καιροῦ του. 'Ο λόγος του εἶχε συγκινήσει μερικὰ εὐγενέστερα παιδιά, μὰ δὲν εἶχε θρεῖ πλατύτερην ἀπήχηση. Γρήγορα ἐἶχε γεννήσει ἔχθρες καὶ μιὰ γενικὴ καχυποψία στὰ δεξιὰ καὶ στ' ἀριστερά. Εἶτανε, ὡς φαίνεται, παραπάνω ἀπ' ὅ τι ἔπρεπε ἀνεξάρτητος.*» (* Ἄλλα ἔξη ἐἶχε!).

Τὶ νάρκισος! Καὶ πόση ἔπαρση καὶ ἰδέα γιὰ τὸ ἄτομό του! Φαντασθῆτε νὰ-

χε «καί πλατύτερην ἀπήχηση» ὁ λόγος του! Τί θά γινόμασταν!

Καί θυμάται κανεῖς τὸν Στεπὸν Τροφίμοβιτς τῶν «Δαιμονισμένων», ποῦ θαροῦσε, ὁ δόλιος, πῶς τόσο σπουδαῖο ρόλο εἶχε διαδραματίσει στὴν ἐπαναστατικὴ κίνηση τῆς πατρίδας του, ὥστε ὁ λάκερη ἢ Τσαρική Ἀστυνομία, δὲν ἔκανε τίποτ' ἄλλο, μέρα - νύχτα, παρά νὰ τὸν καταχτήει καὶ νὰ τὸν καταδιώκει! Στὸ τέλος, φυσικά, ἀποδεικνύονταν παραισθήσεις ὄλ' αὐτά. καὶ ὁ Στεπὸν Τροφίμοβιτς παρηγοριόταν κλαίγοντας σὰ μικρὸ παιδί στὴ στοργικὴ ἀγκαλιά τῆς Βαρδάρια Πετρούνα. Δὲν κατάφερε, ὁ ἔρμος, μὲ κανέναν τρόπο, νὰ πείσει «πῶς ἦταν πρόσωπο ἀξιοσημάντο κ' ἐπικινδύο γιὰ τὴ δημοσία ἀσφάλεια» καὶ ὄχι «ένας τυχαῖος, ἀστεῖος ἄνθρωπος», γιὰτί, ἀπλούστατα, ἡ μὲν Ἀστυνομία τὸν ἀγνοοῦσε παντελῶς, οἱ δὲ τριγυρῖνοί του τὸν ἤξεραν πολὺ καλά!

Ἔτσι καὶ ὁ κ. Θεοτοκάς.

Ἄλλὰ ἡ «Σημείωση» αὐτὴ τῆς ἀρχῆς ἔχει ἓνα ἀκόμη φαιδρότερο τέλος: «Ἡ ἐπίκληση «Μῆτέρα!» τοῦ ἀπελπισμένου πολιτικοῦ» — πρόκειται γιὰ τὸν Κοριζή, πρὶν ἀποκτονηθεῖ — «βρῆσκα» αὐτὸ στὸ Shakespeare καὶ στὸν T. S. Eliot. Κ' ἔτσι ὁ κ. Θεοτοκάς ἐξετέλεσε κατὰ γράμμα τὴ μοντέρνα συνταγὴ γιὰ τὰ μυθιστορήματα, ποῦ ἐπιμένει πῶς πρέπει πάντα, ἀρχῆ - ἀρχῆ, στὸ παραφύλλο, νὰ ὑπάρχει καὶ κάποια «σημείωση», λίγο παλαβοῦταϊνη, μὲ τίποτε ἀναφορὲς σὲ ἀσημαντότατες λέξεις τοῦ κειμένου (ἔνα «καί», νὰ ποῦμε, ἢ ἓνα «τώρα!»), εἰπωμένες ἀπὸ τὸν τάδε ἢ τὸν δείνα, πολὺ «μεγάλον» ἢ πολὺ «μικρόν» — τὸν Αἰσχύλο, λ.χ., ἢ τὸ Μαστρο-Γιῶργη, τὸν παπουτσή τῆς γειτονιάς —, μπορεῖ καὶ ἀφιερωμένες, ἢ κάθε μιὰ χωριστά, στὸν ἄλφα ἢ στὸ θῆτα στεγὸ φίλο τοῦ συγγραφέα! Αὐτὸ γενικά «συνήθίζεται» καὶ «ἀρέσει» στοὺς «ἐπιδειχτικά κινικοὺς καὶ μοντέρνους», σὰν «δικαιωματικὴ παραξενιά» τοῦ «ιδιότυπου» συγγραφέα! Φυσικά, στὰ τέτια, δὲν ἐνοχλεῖ καθόλου ἂν κανεῖς παραθέσει τὸν Σαίξπηρ — ἀγγλικά γραμμένον, πρὸς θεοῦ! Ποτὲ ἑλληνικά! — καὶ τὸν κ. Ἐλιοτ, διπλα - διπλα! Ἐκεῖ κοντὰ εἶν' οἱ δυὸ τους! Μάλιστα, μὲ τὸν κ. Ἐλιοτ, ἐξασφαλίζουμε, κιόλας, τὴν ἀμέριστη, τὴν ἀσυγκράτητη συμπάθεια τῶν «ὄπου γῆς» ἐξάλλων θαυμαστῶν του!

(Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ κοροῖδεύουν - τὸ καταλάβατε; Τόχουν ρίξει στ' ἀστεῖο καὶ χασοκογελοῦν εἰς βάρος ὄλων τῶν μονιμῶς κατάπληκτων ἀδαῶν, ποῦ τὰ θαυμάζουν κατὰ τέτια!)

Νὰ οἱ ἀξονες ποῦ καθορίζουν τὸν κ. Θεοτοκά στὴν περιπλάνησή του τῆς «Ἱερᾶς ὁδοῦ»:

Πρῶτος: ἡ «ἀριστοκρατικὴ», ὑποτίθεται, εἰρωνία, ἀπέναντι κάθε λαϊκῆς ἐκδήλωσης.

Στίς σελίδες 28 28 ὑπάρχει μιὰ γελοιοποιοῦ περιγραφή πατριωτικῆς καὶ φιλοπολεμικῆς διαδήλωσης, ποῦ γίνεται στὴν ὁδὸ Σταδίου τὴν ἡμέρα τῆς γερμανικῆς εἰσβολῆς: 6 Ἀπριλίου τοῦ 41. Ἐκαρδιστικὴ περιγραφή, ὁμολογουμένως - ἂν καὶ ἀπλῶς χρονογραφικῆ, δίχως βαθύτερη λογοτεχνικὴ ὕψη. Ἔνα περιέλασμα, μιὰ σάτιρα, καλὴ γιὰ ἐφημερίδα, ὅπωςδήποτε ὅμως διασκεδαστικὴ: τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν ἀστράτευτων, τῶν ἐξασφαλισμένων ζητωκραυαστῶν, τῶν αἰγουρμένων στὰ μετόπισθεν, ἔχει σηκώσι μετὰ χέρια ἓναν σκωτσέζο καὶ τὸν περιφέρει θριαμβευτικά. Ὅπως βρῆσκουμε μπροστά τους τὸν ἀνύποτο Κυριάκο Κωστακαρέα, τὸν παίρνουνε καὶ αὐτὸν στὰ χέρια καὶ τὸν περιφέρουν, μαζί μὲ τὸν σκωτσέζο, γιὰ ἤρωα. Ὁ δόλιος ὁ Κωστακαρέας τάχει χαμένα καὶ δὲ βρῆσκει διόλου πῶς τοῦ στέκει τέτια δόξα καὶ τιμὴ, σὰ σὲ γνήσιο ἐκπρόσωπο τοῦ «μαχόμενου ἔθνικοῦ στρατοῦ!» Ἡρώας! Ποῖός; Ὁ ἀθύρναστος, ὁ φοβιτσιάρης, ὁ ἄκκαπος, ποῦ τρέμει ἀκόμα κάτω ἀπ' τὸ φουστάνι τῆς κυρίας Δωροθέας - ὁ τυπικὸς ἑλληνας μικραστὸς Κυριάκος Κωστακαρέας;

Σωστά. Τὸ πράγμα εἶν' αὐτόχρομη γελοῖο καὶ γελοιοποιοῦ, καὶ ξεσκεπάζει εἰρωνικά καὶ περιπαιχτικά τὴν πραγματικότητα ποῦ καλύπτουν οἱ ἐξάλλες φωνῆς τῶν ἐνθουσιασμάτων.

Σύμφωνοι. Συμφωνῶτατοι. Προσωπικά, μάλιστα, θάμουν ὁ τελευταῖος ποῦ δὲ θά χειροκροτοῦσα τὰ ποιαδήποτε ξεμασκαρέματα κούφων ὁμαδικῶν — καὶ ἀτομικῶν — ἐκδηλώσεων, φτάνει, βέβαια, νὰ μᾶς ἐνδιέφεραν σὰν γραπτά, σὰν «κείμενα». Καὶ θά χειροκροτοῦσα καὶ θά κατασπαζόμουν τὸν δημιουργὸ τους! Ἄλλὰ ἐδῶ, πρῶτον: δὲν πρόκειται, ὅπως εἶπαμε, περὶ «κειμένου» μὲ κανένα ἀξιόλογο βάρος. Καί, δεῦτερον - γιὰ

νὰ κριθεῖ ἡ ποιότητα καὶ ἡ οὐσία: Ποιὸς εἶναι ὁ κ. Θεοτοκᾶς; Καὶ γιατί, καὶ πῶς τὸ κάνει αὐτὸ τὸ ξεμακάρεμα τῶν «ἐθνικῶν ἐκδηλώσεων» τοῦ κοσμιᾶκη στοὺς δρόμους; Ὁ ἴδιος αὐτὸς ὁ κ. Θεοτοκᾶς δὲν εἶναι, ποὺ λίγες σελίδες πρὸ μπρῶς καὶ λίγες παραπίσω—σελίδες πάμπολλες, ἐν συνόλῳ—κάμνει ἀθθεντικότετη «ἐθνικὴ προπαγάνδα»—πού, σάν «προπαγάνδα» δὲν ἔχει, φυσικὰ, κι οὔτε μπορεῖ ποτὲ νάχει, ὅποια κι ἂν εἶναι, ἀξία λογοτεχνικῆ—μὲ ὅμοιες φωνῆς καὶ ρητορείες καὶ δεκάρικους λόγους τῆς κακῆς ὥρας;

Περιμένει κανεὶς τὸ συμπέρασμα. Διάβασε τὴ γελοιοποίηση τοῦ «πατριωτικοῦ ἐθνουσιασμοῦ» τῶν φανασκούντων τῆς ὁδοῦ Σταδίου καὶ ἀδημονεῖ γιὰ τὸ παρακάτω, γιὰ τὸ συμπέρασμα: «—Ἐ, καὶ λοιπὸν; κ. Θεοτοκᾶ...» τὸν ρωτοῦν. «—Λοιπὸν, τίποτα. Αὐτὸ ἦταν ὄλο!» ἀπαντᾷ ὁ δῆθεν «τρίτος» μας, ὁ «ὑπερβολικὰ ἀνεξάρτητος» κ. Θεοτοκᾶς, καὶ τὸ ξαναρίχνει στὶς πρόχειρες ἐθνικιστικὲς ὕμνολογίες.

Συμπέρασμα, βέβαια, ὑπάρχει. Ἀλλὰ δὲν τὸ βγάζει ὁ κ. Θεοτοκᾶς, γιατί, ἀπλούστατα, δὲν συμφέρει στὴν ἰδέο του ὁ γι κ ἡ καὶ κοινὸν νικ ἡ τ ο υ τ ο π ο θ ἔ τ ῃ σ ἡ ν ἄ τ ὸ β γ ἄ λ ε ι ! Γιατί, ὁ κ. Θεοτοκᾶς εἰρωνεύεται ὄχι ἀπὸ βαθύτερη καὶ ὑπεύθυνη πρόθεση ἀποκαλυπτικότητας τοῦ πραγματικοῦ, παρὰ ἔτσι, γιὰ νὰ διαστέλλει μόνο τὸ ἄτομὸ του ἀπ' τὸν ὑπόλοιπο κόσμο. Ὅχι ἀπὸ προσωπικὴ γνησιότητα καὶ μαχητικὴ φιλελευθερία, παρὰ ἀπὸ κοινότητα, ἐφθνήτατη ἀτομιστικὴ ματαιοδοξία «νὰ ξεχωρίζει αὐτός!» Καὶ μὴν ἰσχυριστεῖ, τυχόν, κανεὶς, πῶς τὸ συμπέρασμα δὲν τὸ βγάζει ὁ κ. Θεοτοκᾶς, γιατί θάταν τάχατες «ἐπικίνδυνο» καὶ «ἄριστερό», ἀφοῦ καὶ ἡ «ἄριστερά» δᾶ, βασίζεται στοὺς κούφιους λαϊκοὺς ἐθνουσιασμοὺς καὶ δὲν τῆς ἀρέσουν διόλου τέτιου εἶδους ξεμακαρέματα! Ἀπλούστατα, ὁ κ. Θεοτοκᾶς δὲν συμπεραίνει, γιατί βλάπτει πράγματι, καὶ σ' ἄριστερά καὶ σ' ἀδεξιὰ, γιατί εἶναι πράγματι «τρίτο» τὸ συμπέρασμα καὶ κυρίως τοὺς ψευδοτρίτους ἐνοχλεῖ καὶ στερεῖ βάσει—Κι ὁ κ. Θεοτοκᾶς, τέτιος εἶναι, βέβαια: ψευδοτρίτος! Δὲν, εἶναι, κατὰ βάθος, παρὰ ἓνας τυπικὸς ματαιόδοξος, ἐξίσου πλανημένος «ἐθνουσιώδης», ἐξίσου κενολόγος ζητωκραυγαστῆς σχημά-

των, ποὺ μόνο ἀπὸ διάθεση μωροαρστοκρατικῆς «ἀνόδου» (ἀπὸ γνήσιο μικροαστισμὸ δηλαδὴ!) ξεχωρίζει, τάχα, τὸν ἑαυτοῦ καὶ πασιζεῖ νὰ «φηλώσει» κάπως, ἀσκώντας τὴ χλιαρῆ καὶ ἀκίνδυνη εἰρωνία του τῶν «κοινῶν», τῆς «ἀγέλης», τοῦ «ὄχλου»!

Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ, τῆς ματαιόδοξης εἰρωνίας ἀπέναντι τοῦ ἀπλοῦ ἀνθρώπου, συναντᾶται, ἐξίσου ἀδικαίωτο, καὶ σὲ ἄλλα βασικὰ σημεῖα τῆς «Ἱερᾶς ὁδοῦ»: Π.χ. στῆ διαγραφῆ τοῦ χαραχτήρα τοῦ ἴδιου τοῦ Κυριακού Κωστακαρέα καὶ τῆς οἰκογενείας του—τῆς κ. Δωροθέας Κωστακαρέα καὶ τῶν ἀδερφάδων του, Ξανθίππης καὶ Φανῆς—, ἢ στὸ ἀπλαστο πρόσωπο τοῦ συμβολιογράφου λοχαγοῦ Παραδείση, πού, ὅμως, θὰ μπορούσε νὰ δώσει μιὰ πρώτητες τάξεως δευτερεύουσα μορφή στὰ χέρια ἱκανοῦ πεζογράφου.

Θὰ ἦταν μάταιο νὰ ζητήσῃ κανεὶς λιγότερη περιφρόνηση πρὸς τοὺς καλοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ τὸν κ. Θεοτοκᾶ, θυμίζοντάς του πῶς, ναὶ μὲν ἔχουν ἴσως ὅσα τοὺς καταμαρτυρεῖ, εἶναι ὅμως κατὰ βάθος ἀγαπητότατα ὄντα, ἂν δὲν μᾶς λείπει κάθε εὐδοκία, κ' ἔχουν, παράλληλα, στιγμὲς ὑπέροχες—κάποτε καὶ ἑμαδικές—μιᾶς ἔξαρσης καὶ μιᾶς λάμψης ἀφθαστῆς ἀπ' ὅλα τὰ τανύσματα καὶ τὰ φουσκώματα τῆς ἐπαρσης τῶν «ξεχωριστῶν»! Ἀλλὰ εἶναι μάταιο. Ὁ κ. Θεοτοκᾶς θὰ χαμογελάσει πάλι εἰρωνικὰ, γιατί εἶναι ἀνίατος μισητῆς τοῦ ἀπλοῦ καὶ τοῦ ἴσιου. Θάλεγα πῶς γι' αὐτὸν ἐγράφτηκαν οἱ θυμωμένοι στίχοι τοῦ Καρυωτάκη—εἰρωνικῶ καὶ καυστικοῦ καὶ ἀριστοκρατικοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἀντικρυς ἀντίθετο:

«Παίρνομε πόζα.

Ἄνυπόφορη νομίζομε πρὸς α
τῶν καλῶν ἀνθρώπων τὴ συντροφιά.»

Εἶν' οἱ παρόμοιοι τοῦ κ. Θεοτοκᾶ, ποὺ τὸν εἶχαν ξεαγριώσει τὸν ἐντιμὸ ἀνθρωπο, μὲ τίς ἀφόρητες «πόζες» τους.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρνητικὴ πλευρὰ τῆς στάσης τοῦ κ. Θεοτοκᾶ ἀπέναντι τοῦ κόσμου καὶ τοῦ τόπου: ἡ εἰρωνία. Κ' ἡ θετικὴ, ὁ δευτερός ἄξων, εἶναι ὁ θαυμασμόςος στοὺς «ἐκλεκτούς», ἡ λατρεία στὸ «δυναμισμό», ἡ σχεδὸν ἐρωτικὴ προσήλωσις στοὺς «ἴσχυρούς», τοὺς «σιδερέ-

νιους», τοὺς «βάρβαρους καὶ πρωτογονικούς», ἢ ἀναγνώριση «κυριαρχικότητας» στοὺς ὑλικά «δυνατούς», στοὺς βίαστες, πού κλείνει μέσα της τὸ σπῆρο τῆς ὑποχώρησης καὶ τῆς ἀναξιοπρέπειας, τῆς θηλυκῆς ὑποταγῆς καὶ ἑθελοδοουλίας, τοῦ ραγιαδισμού καὶ τῆς ἡττοπάθειας ἀπέναντι ὅλων τῶν «ἀτεγκτων» τύπου φόν Ράστεμπουργκ καὶ τῶν ρομποτικών μαζωμάτων τους! Λεῖπει ἀπὸ τὸν κ. Θεοτοκά τὸ πνεῦμα τῆς ἀλώθητης ὑπερηφάνειας τοῦ ἐλευθέρου, «ἢ ἀλαζονία» ἐκεῖνη «τοῦ δημοκράτη», ἢ ἀκατάδητη περιφρόνηση στοὺς ὑπερπείθαρχους, τοὺς ἀπρόσωπους, τοὺς ἀβούλους σκλάβους, πού κι ὅταν νικοῦν, σκλάβοι καὶ «ἡττημένοι ἐντέλει» παραμένουν! Τὸ «χιτλερικό φαινόμενο» — τὸ φαινόμενο τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ, γενικά — εἶναι ἀντικείμενο κρυφῆς λατρείας, μέσα στὴ συνείδηση τοῦ κ. Θεοτοκά! Λεῖπει, κατὰ συνέπειαν, τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιστασιατικῆς ἀντίστασης ὅχι ὅπως κατάντησε καταδημαγωγομένη ἀπὸ δεξιές, ἀριστερές, κεντρώες καὶ ἐπιδέξιες μονοπωλήσεις καὶ καπῆλεις, ἀλλὰ τῆς γνήσιας, τῆς πραγματικῆς, τῆς φυσικῆς ἀντίστασης τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρώπου, πού δὲ δέχεται να δουλωθεῖ! Λεῖπει, δηλαδὴ, ἀπ' τὴν «Ἰερά ὁδὸ» τοῦ κ. Θεοτοκά, ἢ μοναδική καταβολή τῆς περατιέρω ἱστορικῆς πορείας, δίχως τὴν ὁποία καὶ αὐτὴ ἀκόμα ἢ ἦτα τῆς χιτλερικῆς Γερμανίας μένει ἀνερμήνευτη· πολὺ δὲ περισσότερο, ἢ κατοπινῆ παγκόσμια ἐξέλιξη ὡς σήμερα. Ὁ κ. Θεοτοκάς εἶναι, κατὰ βάθος, ἓνας ἀπαρηγόρητος νοσταλγὸς τοῦ χιτλερικοῦ δράματος, πού ἐντονότατα ἐθαύμασε. Κι ἀποδείξει: οἱ σελίδες 112 - 123, 166 - 168, 188-190 τῆς «Ἰεράς ὁδοῦ» του! Δίνω ἓνα ἐλάχιστο δεῖγμα:

«Ἀπὸ τῆς δυτικῆς πλευρά, ἀνεβαίνει μεγαλόκορμος πρὸς τὴν κορυφὴ ὁ συνταγματάρχης βαρόνος φόν Ράστεμπουργκ, μορφῆς τενωμένη καὶ πικρῆ, θγαλμένη, θαρεῖς, ἀπὸ τοὺς πυλῶνες καμιάς γοτθικῆς μητροπόλεως, μὲ τὴν ἐκφραση τῆς τραγικῆς ἀνάγκης χαραγμένη στὰ σφγγμένα του χεῖλια. Φορεῖ κρόνος κι εἶναι μαυρισμένος ἀπὸ τὴν ἀθάλη τῆς μάχης πού ξεψύχησε. Εἶναι τὸ μεγάλο θεορὸ τῆς ἀνθρώπινης ζούγκλας, ὁ βασιλικὸς τίγρης, ὁ ἀρχοντας τῶν ἐπικῶν ξολοθρεμῶν. [...] Ἀνασάνει βαθιά. Ἀπὸ τὰ ἔγκατα τῆς ψυχῆς του σηκῶνε-

ται ἀγάλη - ἀγάλη μιὰ βαγνερικὴ μουσικὴ πού τὸν συναπαρνεῖ. Εἶναι μιὰ ἀγρία, συγκλονιστικὴ μουσικὴ θριαμβοῦ, μιὰ δίχως χαρὰ ἓνα ἀκράτητο ξέσπασμα ἀπελλιμοῦ ἥρωισμοῦ. Θολγὴ στὴν ἀρχὴ καὶ δυσκολογνώριστη, ἀποκρυσταλλῶνεται καθὼς φουντῶνει στὰ μοτίβα τοῦ «Καλπασμοῦ τῶν Βαλκυριῶν». [...] Περπατᾷ ἀνάμεσα σὲ σάρκες ξεσκισμένες, βουτηγμένες σ' αἷμα καὶ λάσπη. «Πρὸς τί;» ἀναρωτιέται. Δὲν ὑπάρχει πρὸς τί. Πρὸς τὸ τίποτα, ἔστω! Γιὰ τὴν ἀγάπη τῆς δύναμης καὶ τῆς βίας, γιὰ τὸ μεθύσι τοῦ βιωμένου ἔπους, γιὰ τὴν ἡδονὴ τῆς κυριαρχίας! Μοῖρα μας ὁ θάνατος! προορσῶς μας τὸ κενό, ἢ ἀνυπαρξία.»

Καὶ συνεχίζει στὸν ἴδιον τόνο, ἐπὶ σελίδας σελίδων, ἐπανερχόμενος καὶ ξαναεπανερχόμενος στὰ δῆθεν «εὐρήματα» του αὐτά, ἀνακατώνοντας παρεξηγημένα «γοτθικά πνεύματα» ἀπ' τὴν «Ἱστορία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος» τοῦ κ. Κανελλόπουλου, μὲ θεοὺς Βόταν καὶ «Καλπασμοῦ τῶν Βαλκυριῶν», κακοδιαβασμένους καὶ παρανοημένους Νίτσε, μὲ ρασιετικὲς θεωρίες τῶν Ρόζεμπεργκ, «δωμένα ἔπη» καὶ «ἡδονὲς τῆς κυριαρχίας» μὲ μεσευρωπαϊκὲς μηδενιστικὲς κρουγὲς ρομαντικῶν γιὰ τὸ «ἀπόλυτο» καὶ τὸ «μηδέν», κ.λ., κ.λ.

Ὅλα αὐτὰ θὰ μπορούσαν καὶ νὰ σημαίνουν, ἀλλὰ στὰ χέρια ποιῶν καὶ πῶς συνθεμένα; Ὅχι, ἀτυχῶς, στὰ χέρια τοῦ κ. Θεοτοκά.

Πρόκειται, ὅπως εἶναι φανερό, γιὰ τὸν τύπο ἐκεῖνο τοῦ «διανοουμένου» πού, λόγφ ἡμιμάθειας καὶ προχειρότητας μελετῶν ἀπὸ πηγὲς κατώτερης ποιότητας, δεύτερου καὶ τρίτου χειροῦ, ἔχει ἀποχτήσει ἓνα πνευματικὸ confusio περὶ πάντων! Ποιὰ σχέση ἀνάμεσα στὴ χιτλερικὴ ψυχροσύνθεση καὶ στὰ ὅσα, ἀλλὰ τῶν ἄλλων, ἀραδιάζει — καὶ ὅπως, μάλιστα, τ' ἀραδιάζει! — ὁ κ. Θεοτοκάς; Μά, αὐτὰ τὰ ἴδια δὲν ἦταν πού, ὅταν τόλμησαν νὰ τὰ πρωτοεστομίσουν τὰ χωνιά τῆς «ἀριστερᾶς», σήκῶσαν γενικὴ κατακρουγὴ; Βέβαια, αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια: ὅτι ὁ Βάγκνερ, λ.χ., ἀποτέλεσε τὴν καταβολὴ τοῦ χιτλερισμοῦ κι ὅτι ὁ Νίτσε, ὁ Στρίνερ, κι ὁ γερμανικὸς μυστικισμὸς καὶ ρομαντισμὸς, μαζί κι ὁ Μπετόβεν κατ' ἄλλους, φατῖγαν γιὰ τὰ Μπούχενβαλντ καὶ τ' Ἄουσοιτς καὶ τὰ Δίστεμα!

Τὶ νὰ πεῖ κανεῖς, ὅταν, ὅχι μόνο κι

«μέν», παρὰ καὶ οἱ «δέ», διὰ στόματος τοῦ κ. Θεοτοκά, ἀραδιάζουν τὰ ἴδια;

«Γερμανοί, Ξανθοὶ δαίμονες τοῦ ὀλέθρου, μὲ σκοτώνετε καὶ σὰς σκοτώνω καὶ θὰ σὰς σκοτώνω ὅσο θάμαι ἄξιος νὰ πατήσω μιὰ σκανδάλη, μὰ δὲ σὰς μισῶ. Τὸ φωνάζω μὲς στὴ χλαπαταγὴ τοῦ αἰώνα! Δὲ σὰς μισῶ! Γιατί εἴστε μοιραῖοι. Γιατί ἐγὼ εἶμαι εὐτυχομένος. Γιατί τὸ πέρασμά σας ἔχει κάτι ἀπὸ τὴ μεγαλοσύνη τῆς τραγωδίας...»

Ἔτσι οὐρλιάζει πᾶνω στὴ μάχη μὲ τοὺς «ἐχθροὺς» ὁ Μαρῖνος Βελῆς, σὸ πρόσωπο τοῦ ὁποῖο ὁ κ. Θεοτοκάς ἐπιμένει νὰ βλέπει τὸν «γνήσιο νεοέλληνα», ἐμεῖς ὁμως ἀναρωτιόμαστε μήπως πρόκειται γιὰ τὸν τύπο τοῦ κοινοῦ ἐξομότη!

Δὲν ἔχω τίποτε νὰ προσθέσω. Μπορεῖ ὁ καθένας νὰ ἐμβαθύνει στὰ ἐπιθετα καὶ τοὺς προσδιορισμοὺς πού ἀποδίδει ὁ κ. Θεοτοκάς στοὺς «Ξανθοὺς δαίμονες», στοὺς ἀγαπημένους του «Ξανθοὺς δαίμονες», καὶ νὰ συμπεράνει.

Βέβαια, δικαίωμα τοῦ καθενὸς νά- ναι ὅτι θέλει. Φυσικὰ καὶ θαυμαστὴς τῶν χιτλερικῶν. Τότε, ὁμως, δὲν καταπιάνεται νὰ παραστήσει τὸν «πατριώτη» καὶ τὸν «ἐποποιό» τοῦ ἐλληνικοῦ αἰώνα ἐκεῖνον τοῦ Ἀπριλίου τοῦ '41! Κι ἂν, μάλιστα, ἔχει κάτι διδαχτεῖ ἀπ' τὰ ἰνδάλματά του τὰ χιτλερικά, εἶναι, τότε, ὡμότερος καὶ κυνικότερος, καὶ γράφει ἀπροσηγμάτιστα τοὺς ὕμνους του στοὺς ὁποιοὺςδήποτε φόν.Ράστεμπουγκ! Ἄλλὰ πού! Θέλουν καὶ κότσια τὰ τέτσια! Καὶ τόλμη περισσὴ! Καὶ κράση ἄλλη, πού δὲν τὴν ἔχει ὁ κ. Θεοτοκάς, γιὰτὶ πράγματι δὲν εἶναι «ἀπὸ κείνη τὴ σόφα» - καὶ γι' αὐτὸ καὶ τὴ θαυμάζει: γιὰτὶ δὲν εἶναι ἀπὸ κείνη, παρ' ἀπ' τὴν ἄλλη, τὴ φοβιτοῖαρά, τὴ μίζεση, τὴ ζαρωμένη!

Κάτω ἀπ' τὸν ἐλληνικότερο τίτλο «Ἱερὰ ὁδός», ὁ κ. Θεοτοκάς ὕμνησε τοὺς ἐχθροὺς τῆς καλῆς Ἑλλάδας καὶ τὴν ἴδια τὴν καλὴν Ἑλλάδα τὴν ἐξέχασε, τὴν παρασιώπησε, τὴν καταπρόδωσε! Καὶ εἶναι «ἐλληνολάτρης» ὁ κ. Θεοτοκάς!

Ἡ ὑποταγὴ—ὄχι, βέβαια, μόνο ἡ δικιά μας, πού τί παραπάνω μπορούσαμε, οἱ ἔρμοι!—παρὰ ἡ πανευρωπαϊκὴ (καί, κατὰ τὸ πνεῦμα, ἡ μέχρι σήμερα παγκόσμια) στὸ φαινόμενο τοῦ ὀλοκλήρωσμο—«εξιτοῦ» ἢ «ἀριστεροῦ», τὸ ἴδιο κάνει!—στὴ «σιδερένια», ὑποτίθεται, θέ-

ληση τῶν διαστοῶν, ὄλων τῶν διαστοῶν, προέκυψε ἀπ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἀνελεύθερο πνεῦμα πού διακρίνει καὶ τὸν κ. Θεοτοκά, ἀπ' αὐτὴν ἴσα-ἴσα τὴν «κρυφὴ λατρεία στὴ δύναμη». τὴ μουσικόπαθῆ ἀναμονὴ κ' ἐτοιμασία «γιὰ νὰ δεχτοῦμε τοὺς βαρβάρους»! . Τὰ ἴδια ἐμεῖς, τὰ ἴδια οἱ γυναῖκες μας, τὰ ἴδια οἱ «συνεργάτες» μας κ' οἱ «ἀντισυνεργάτες» μας, οἱ «κουσίλιγκ» μας, καὶ οἱ «ἀντικουσίλιγκ» μας, οἱ «προδότες» μας καὶ οἱ «ἀντιπροδότες» μας, οἱ «ἐπαναστάτες» μας καὶ οἱ «ἀντεπαναστάτες» μας - τὰ ἴδια ὅλοι!.. Ἐφ' ὃ καὶ φτάσαμε ἐδῶ πούμαστε!

Ἦθελα νὰ ρωτήσω τὸν κ. Θεοτοκά: Γιατί μόνο τὴν περίοδο τῶν εἰκοσι ἡμερῶν τῆς ἐλληνοκλήσεως κατὰ-ρευσσης ἐρῆκε νὰ «μυθοποιήσει»; Γιατί τὴν πτώση τὴν ἐλληνικὴ, κι ὄχι καὶ τὸ '40, τὸ ὕψος, καὶ τὴν Ἀντίσταση, τὴν ἀναβίωση; Ὅτι ἐπεχειρήσε νὰ «μυθοποιήσει» ὁ κ. Θεοτοκάς, τοὺς φόν.Ράστεμπουγκ μόνον ἐξαιρεῖ. Ὅτι παρεσιώπησε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Ἀνθρωποθὰ ἐτίμα! Γιατί;

Ἡ «Ἱερὰ ὁδός» εἶναι καὶ ἀνθελ-ληνικὸ καὶ ἀντιανθρώπινο ἔργο. Ἄνελεύθερο καὶ δουλόφρον. Ἐπιπροσθέτως, εἶναι κι ἀνάξιο «λογοτέχνημα» - καὶ δὲν μπορούσε, φυσικὰ, παρὰ νάσαι! Ὁ συγγραφεὺς του, μὴτε ἀνθρώπος, μὴτε ἐλεύθερος, μὴτε πατριώτης, μὴτε λογοτέχνης δὲν ἀπέδειξε πῶς εἶναι!

Λυπηρό. Λυπηρότατο.

Δὲν θὰ ἐπιμείνω ἄλλο στὴν «Ἱερὰ ὁδὸ» τοῦ κ. Θεοτοκά. Τί νὰ πρωτοελέγξει κανεὶς; Τάχα, τὴν πολιτικομα-νία τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, πού ἀνακατεῖει ὀλοένα τοὺς «ἠγῆτες» στὶς σελι-δες του; Καὶ γιὰτὶ; Γιὰ νὰ μᾶς δει-ξει, μήπως, πῶς τοὺς ἐγγώρισε προσω-πικὰ τοὺς περισσότερους ἀπὸ δαυτοὺς καὶ γνωρίζει ἀκριβῶς τὴν «μεταλικὴ ἀρθρωση», νὰ πούμε, πού εἶχε ὁ Γεώρ-γιος Β', ἢ τὴν οἰκογενειακὴ ἱστορία τοῦ Κοριζῆ; Ἡ, μήπως, γιὰ νὰ παρα-στήσει τὸν ἀγῶνα ἐνὸς ἔθνους, ὡς ἐκ-πορευθέντα ἀπὸ τὴν «ἠγῆσια» του, ἐνῶ, τὸ ἀντικρυς ἀντίθετο γνωρίζουμε ὅλοι μας, πολὺ καλὰ, ὅτι συνέβη: πῶς βρέ-θηκε, λίγο-πολύ, οὐραγὸς ἡ «ἠγῆσια», κ' ἤθελε δὲν ἤθελε, βάσταγε δὲ βάστα-γε, εἶπε καὶ τὸ πρῶτο καὶ τὸ δεύ-τερο «Ὅχι!»;

Νὰ μιλήσω γιὰ τὶς ἄλλες διαστροφές τῆς ἱστορίας πού κάνει ὁ κ. Θεοτοκάς; Γιὰ τὴν αὐτοκτονία, λ.χ., τοῦ Κοριζή, πού δὲν ἔγινε, ὅπως τὴν παρασταίνει, γιὰ λόγους ὑπερβολικῆς εὐθιξίας τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνου ἀπὸ μιὰ βασιλικὴ ἐπιτίμηση, παρά γιατί τοῦ φορτώσαν ὅλοι, καὶ ντόπιοι καὶ ξένοι, καὶ κοντινοὶ καὶ μακρινοί, καὶ ζωντανοὶ καὶ πεθαμένοι σήμερα, τίς ἐνοχές πού ἐδάραιναν τοὺς ἴδιους;

Ἡ νὰ μιλήσω γιὰ τὴ φαιδρότατὴ ἐκείνη μάχη πού δίνει ὁ κ. Θεοτοκάς, μὴ ἔχοντας, ὅπως ἀποδεικνύεται, μῆτε μύρισε ποτέ του μπαρούτι; Τρανταχτὰ χασκόγελα θ' ἀκουστοῦν ἂν τὴ διηγηθῶ, κι ἂν πῶ πῶς, τὴν ὥρα πού τὰ στούκας σὲ πολυβολοῦν, ἐσὺ, κατὰ τὸν κ. Θεοτοκά, ἔχεις σηκωμένο ψηλά τὸ κεφάλι καὶ διακρίνεις, πίσω ἀπ' τὶς φλόγες τῶν μυδραλλίων, τὸ ἐξאלλο πρόσωπο τοῦ γερμανοῦ πιλότου νὰ σέ κοιτάει μὲ μίσος μὲς ἀπ' τὰ τζάμια του!

Ὅχι· δὲν ξέρει πιά κανεὶς μὲ τί νὰ πρωτασχολεῖ μῆσα σὲ δαυτὴν τὴν ἀνεκδιήγητὴ «Ἰερά ὁδὸ»! Ἀφήνω τὴν περὶ φημὴ «μάχη» τοῦ κ. Θεοτοκά νὰ μαίνεταί· τὸν φόν Ράστεμπουργκ νὰ κομπάζει καὶ νὰ φουσκώνει σὸ ρυθμὸ τοῦ «Καλπασμοῦ τῶν Βαλκυριῶν»· τὴν ἀμοιρῆ θεατρίνα, τὴ Θεανῶ, νὰ παρασταίνει μπρὸς στὸν καθρέφτη τῆς τῆν... Κασσάνδρα καὶ νὰ κραυγάζει: «Ἀπόλλων! ὦ, Ἀπόλλων!»· τὸν Κοριζή «νὰ κολιτεται στὸ νεκροκρέβατό του, σκεπασμένος μὲ τὴν ἑλληνικὴ σημαία»· τὸν Κυριάκο Κωστακαρέα ν' αὐτοφυχαναλύεται καὶ «νὰ ὀρμιάζει ἄντρας» ὑπὸ τὴν ἐπήρεια σκοτινῶν σεξουαλικῶν ὄνειρων μὲ τὴ Μαριέτα· τὸν Θρασύβουλο Δράκο «νὰ ὀραματίζεται μιὰ καινούργια Ἑλλάδα», μὲ δικτάτορα τὸν «φωτισμένο» μας Μαρίνο Βελή, τὸ «ανοιχτὸ μυαλό» τὸν κ. Θεοτοκά μας, δηλαδή! Τ' ἀφήνω, τ' ἀφήνω ὅλ' αὐτὰ—πού, δὲν θυμίζου ἄπλως, παρά εἶναι τραγέλαφος!—καὶ κρατῶ γιὰ μοναδικὸ ἐνθῦμιο τῆς σπαρταριστῆς ἐπιθεωρήσεως «Ἰερά ὁδός» ἐκεῖνο τὸ τελευταῖο σεργιάνι τοῦ Κωστακαρέα, τοῦ Δράκου καὶ τῆς Μαριέτας στὴν πλατεία Συντάγματος, ἀφοῦ πιά εἶχαν μπεῖ στὴν Ἀθήνα οἱ Γερμανοί, ὅπου, τὸ μέλλον «στέλεχος τοῦ Κ.Κ.» γκαρσόνι, τοὺς ἀσκημομιλάει στὰ γεμάτα, γιατί τοῦπαν πῶς ἀργεῖ—γκαρσόνι, σημειῶστε, τοὺς ἀσκημομιλάει, πού ἐνδιαφέρεται, τὸ δόλιο, πάντοτε καὶ

μόνο, γιὰ τὸ rouboir στὸ τέλος, εἴτε Γερμανοὶ ἔχουν ἐρθεῖ, εἴτε Ρῶσοι—κ' ἔνας «ἰνστρούχτορας» τὸ ζυγώνει καὶ τὸ παίρνει ἀπὸ τὸ μπράτσο νὰ τ' «ὀργανώσει»—ἀφορμὴ γιὰ νέο δεκάρικο λόγο τοῦ κ. Θεοτοκά, πῶς, «ἂν δὲν πάρουμε ἐμεῖς τὰ πράγματα στὰ χέρια μας... κ.λ., κ.λ.».

Σωστά! Πῶς ὅμως, κ. Θεοτοκά; Μὲ τέτια δὰ ἀσοβάρευτα φερόματα, μὲ τέτια καταγέλαστα «λογοτεχνήματα» σὰν τὴν «Ἰερά ὁδὸ» σας, μὲ τόσο ἀνεργὸ πατριωτισμὸ, ἐξαντλούμενο σὲ κούφια: λόγια καὶ ἀστεῖες σπουδαιοφάνειες, δίχως ἔργα γνήσια κι ἀληθινὰ κι ἀξιόλογα, πολὺ φοβοῦμαι...

Μολοντί τόσα ἐτοῦτα, τὰ ὅσα παρέλειψα εἶναι πολλά. Ἐλπίζω οἱ ἀναγνώστες μου νὰ μὲ συγχωρήσουν, γιατί δὲν ἄξιζε, βέβαια, μῆτε αὐτὴ τὴ θυσία χώρου πού τοῦ ἔγινε ὁ κ. Θεοτοκάς κ' ἡ «Ἰερά ὁδός» του.»

Αὐτὰ τὰ συντριπτικὰ διὰ τὸ «ἔργον ὀριμόντης» τοῦ κ. Θεοτοκά. Ἄλλ' ὄχι μόνον αὐτὰ, παρὰ καὶ τὰ ἔξης: 1*

Ἐχουν γραφεῖ καὶ εἰπωθεῖ πολλά περὶ «τῆς ἀναγκαίας ἐκείνης χρονικῆς ἀποστάσεως», «τῆς ἀπαραιτήτου ἐκείνης ψυχικῆς ἀποστάσεως» ἀπὸ τὰ νωπὰ γεγονότα ὡς «sine qua non προϋποθέσεως γιὰ τὸ λογοτεχνικὸ μεταπλασμὸ κ' ἐκμετάλλευσή τους». Ἀκόμα κι αὐτός ὁ ἀμέτοχος παντός γεγονότος κ. Θεοτοκάς, σὲ μιὰ ἐπιφυλλίδα τοῦ '51, καθόρισε ἀκριβῶς [!] τὸ χρονικὸ διάστημα πού ὀπωσδήποτε πρέπει, κατὰ τὴ γνώμη του, νὰ παρέλθει, γιὰ νὰ μπορεῖ ἓνα γεγονός ν' ἀξιοποιηθεῖ λογοτεχνικά! Δὲν ἐνθυμούμεθα πόσο περίπου τὸ ἔργαλε, πᾶνω-κάτω ὅμως, ὅσα χρόνια μεσολάβησαν ἀπ' τὴν ἐλληνικὴν κατάρρευση τοῦ Ἀπριλίου '41 ὡς τὴν ἐκδοση τῆς τραγελαφικῆς «Ἰεράς ὁδοῦ» τοῦ, ὅπου ἐπιχείρησε νὰ «μυθοποιήσει» τὰ γεγονότα ἐκεῖνα. Νωρρίτερα ὄχι, δὲ γίνεται, μᾶς εἶπε ὁ κ. Θεοτοκάς!.. Ἄλλοι πάλι, πού δὲν εἶχαν κἀν τολμήσει νὰ κινηθοῦν πέραν τοῦ μεσοπολέμου, δὲ δέχτηκαν οὔτε τόσο! Μεγαλύτερο ἀκόμα χρονικὸ διάστημα χρειάζεται νὰ παρέλθει, ἰσχυρίστηκαν. Καὶ πιάστηκαν νὰ συζητοῦν τό... πόσο ἀκριβῶς!

14. «Τὰ Νέα Ἑλληνικά», 3, Μάρτ. '52, σ. 229α, § 2-4.

‘Ολοφάνερο πῶς δὴ αὐτὰ εἶν’ ἀστήρικτα. Λέγονται καὶ γράφονται ἐκ τοῦ προχείρου, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐξάρουν καὶ νὰ στηρίξουν, ὅπως-ὅπως, τῆς προσωπικῆς συγγραφικῆς ἀπόπειρας ἐκάστου.

Ἡ οὐσία εἶν’ ἄλλου. Καὶ τὸ νόημά της προκύπτει, «μόνον οὐχὶ φωνῆν ἀφιέν», ἀπὸ τὸ γεγονός τῆς καταγῶδους ἀποτυχίας τῶν κ. κ. Βενέζη καὶ Θεοτοκά μετὰ τῆς θλιβερότατης ἐκείνης «Ἐξόδου» τους καὶ τῆς ἀτσιτότατης «Ἰερέες ὁδοῦς» τους!»

Ὁ λόγος, λοιπόν, περὶ τῶν αἰτίων τῆς οἰκτρᾶς λογοτεχνικῆς ἀποτυχίας τῶν κ. κ. Βενέζη καὶ Θεοτοκά εἰς τὴν «Ἐξοδο» καὶ τὴν «Ἰερά ὁδό». Ποῖα τὰ αἰτία αὐτὰ;

¹⁵ «Πρῶτον: ὅτι οἱ κ.κ. Βενέζη καὶ Θεοτοκάς ἀποπειράθηκαν μυθοποίηση τοῦ πραγματικοῦ δίχως νὰ προϋπάρξει μέσα τους βίωση τοῦ πραγματικοῦ. Ἰπῆρξες, ἀντιθέτως, φυγῆ καὶ ἀπόσταση, ὄχι μετὰ, κι ὄχι κατὰ τὴν ἐκφραση—πράγμα τοῦ θ’ ἀποτελοῦσε, ἀπλῶς, μὴν ἀτέλεια ὕφους—, ἀλλὰ πρὶν, καὶ τότε! Φυγῆ καὶ ἀπόσπασση καὶ προσωπικὴ κατὰ χόρῳση μακριὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα, τότε ποὺ αὐτὰ ἐτελοῦντο.

Δεύτερον: ὅτι ἐνῶ γιὰ τὴ μυθοποίηση τῆς τέτιων καιρῶν, ὅπως ἡ ἐλληνικὴ ἀπαρέωση τοῦ ‘41 κ’ ἢ Κατοχῆ, χρειάζονταν θερμότης καὶ ἀμεσότης ἐκφραστικῆ, αὐτὴ ἔλειψε ὀλότεια. Κ’ ἔλειψε ὀλότεια, ἀκριδῶς ἐπειδὴ καφτὴ κι ἀμεση κ’ ἐπώδυνη μέθεξι τοῦ ὑποκειμένου, γάντζωμά του στὰ συμβαίνοντα ἔως «θανάτου» - σύλληψη, αὐτὸ ποὺ λέμε σύλληψη (ἀπ’ τὸ: συν-λαμβάνω, ἀδράχων! πᾶ νά πτεῖ), δὲν ὑπῆρξε. Ὅμως, τὸ πραγμα-

τικὸ δὲ μυθοποιεῖται, δὲ φτερώνεται σὲ δημιουργία, δὲ μετουσιώνεται σὲ πλάσμα πνευματικόν, ἂν δὲν ὑπερπυρωθεῖ, δὲν τακεῖ στὴν πυρὰ τοῦ ἡ συνείδηση τοῦ δημιουργοῦ, ἂν δὲ σφραγιστεῖ σ’ αὐτὴν ἀνεξίτηλα τὸ πρᾶγμα-βούλα διεσαεῖ!

Μόνον εἶται διασώζεται κάτι, ἀποδίδεται, ἐκφράζεται, φτερώνεται κάτι τοῦ πραγματικοῦ!

Ἡ ἔλλειψη ὅμως αὐτῆς τῆς νωπότητας καὶ ἀμεσότητος, οὐσίας καὶ ὕφους, ἀπὸ τοὺς κ.κ. Βενέζη καὶ Θεοτοκά ποὺ ἀπότυχαν στὶς ἀπόπειρές τους γιὰ μυθοποίηση καιρῶν πέραν τοῦ δικοῦ τους, τοῦ μεσοπολέμου, δὲν ἔχει, ὡς κατὰ θάσιν αἰτία, παρὰ τοῦτο κυρίως: ὅτι καὶ τῶν θυοῶν ψυχικὸς ἀξίονας, θεμελιακὸ βιωματικὸ ὑπέδαφος, πυρηνωμια συνείδησης, οὐστάση καὶ κράση τους, εἶναι ὁ μεσοπόλεμος καὶ ὁ τόνος του-ὄχι ὁ πόλεμος κι ὁ μεταπόλεμος. Ἡ ψυχουσὺνθεσή τους εἶναι παλαιά. Κ’ ἐντούτοις αὐτοὶ δὲν ἔχουν διόλου ὑποφιασθεῖ πῶς ἐγέρσαν, πῶς εἶπαν ὅτι εἶχαν νὰ ποῦν καὶ παρηγήθων. Αἰτία δέ, καὶ σύμπτωμα συνάμα, τῶν γερατιῶν αὐτῶν, δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ «φυγῆ» τους ἀπὸ τοὺς καιροὺς, ἡ ἀδυναμία τους συναγωγῆς μετὰ γοργῶς ρέοντα πράγματα σὲ τόνους καὶ κλίματα ἄλλα, ἢ μὴ «προσαρμογῆς» τους—ὅπως τὴν ἐκλαμβάνουν—στὸ πνεῦμα τοῦ μεταπολέμου, παρὰ τὸ πολὺ βασικότερο: ὅτι οἱ «κατεστημένοι» αὐτοὶ τῆς λεγόμενης «γενιᾶς τοῦ 30», εἶναι καὶ ἡσαν ἀρχῆθεν ριζικῶς ξένοι πρὸς ὅ,τι ἐπλαστουργεῖτο.

Ὅστε, καμία ἀμφιβολία περὶ τῶν προσόντων ἀμεροληψίας καὶ τοῦ μάρτυρος Θεοτοκά.

Κ. Τσάτσος

Ὁ ἐκ τῶν μαρτύρων κατηγορίας κ. Κ. Τσάτσος ἔχει ἐπίσης προσωπικούς λόγους ἐναντίον «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν» καὶ τῶν ἐκδοτῶν των, ἰδιαιτέρως δὲ κατὰ τοῦ Ρένου Ἀποστολίδη, ἐξ αἰτίας τοῦ ἐξῆς σχολίου:¹⁶

15. «Τὰ Νέα Ἑλληνικά», 3 Μάρτ. ‘52, σ. 230 - 231.

16. Ἐριθ. 2, Φεβρ. ‘52, σ. 158α.

«...Εἶναι ὁ κ.κ. Τσάτσος, ποὺ ὕμνεῖ σὲ 4 στήλες τῆς «Ἑλληνικῆς Ἡμέρας» (13-1-52) τὸν αὐθέντη τοῦ κ. Καραντιώνη, γιὰ ν’ ἀποκατασταθεῖ τὸ θιγὲν γόητρον τοῦ καλοῦ Κατωμπαλήμας—«Πάφ! πάφ! πάφ! Ἔχετε λίγη σκόνη κ.λ.!»—, γιὰτὶ χρειάζεται, βλέπετε, καὶ σὺν κ. Κ. Τσάτσου ἡ «συμπαράσταση» τῆς «Ἀγγλοελληνικῆς».

Ἄλλ' ὁ κ. Κ. Τσάτσος δέν εἶναι μόνον νομικός, παρά καί εἰδικός τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Δικαίου. Θά πρέπει, λοιπόν, νά γνωρίζη, καί ἀσφαλῶς γνωρίζει, ὅτι τὸ νομικόν ἦθος ἀποκλείει

τὴν παράστασιν τοῦ ὡς μάρτυρος τοῦ κ. Καραγάτση, ἐφόσον ὁ ἴδιος ἔχει ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λόγου προσωπικῶς κατὰ τῶν μνησομένων.

Ἐργω φιλοσοφεῖν, μὴ λόγῳ!

Π. Καρανικόλας

Ἐ μνηύων «πρωτάκουστος νομικός σύμβουλος» τοῦ κ. Μυριβήλη καί συνήγορος τοῦ κ. Καραγάτση, κ. Πᾶνος Καρανικόλας, σύζυγος τῆς μὴ ἀνθολογηθείσης εἰς τὴν Ποιητικὴν Ἀνθολογίαν τοῦ ἐκ τῶν μνησομένων Ἡρ. Ἀποστολίδη κυρίας Λίλας Καρανικόλα, φίλτατος δὲ καί δικηγόρος τοῦ κ. Πέτρου Χάρη τῆς «Νέας Ἐστίας», ἐθεώρησε τὸ ἐπιθέτον «πρωτάκουστος» ὡς ὑβριστικόν καί δυσφημιστικόν. Προέβη δὲ εἰς κακοβούλους κρίσεις περὶ «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν» καί τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος τῶν μνησομένων, ἀπὸ τῶν στηλῶν ἐφημερίδος¹⁷ διὰ τῶν ἐξῆς: «Ἐκ τῆς ἐν γένει ὁμῶς παρακολουθήσεως τοῦ πνευματικοῦ τῶν ἀγῶνος εἰς τὸ ἐν λόγῳ περιοδικόν εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ὁ δῆθεν πνευματικὸς αὐτῶν ἀγῶν εἶναι κακόπιστος. Δὲν περιορίζεται ἐντὸς τῶν κανόνων τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς ἢ τουλάχιστον τοῦ σεβασμοῦ τῶν συνανθρώπων των. Ὑβρίζουν ἀναιτίως τοὺς πάντας καί τὰ πάντα. Ἀπειλοῦν ἀναιτίως τοὺς πάντας καί τὰ πάντα. Σαρκαζοῦν καί κακοπίστως σατιρίζουν τοὺς πάντας καί τὰ πάντα. Οἱ Κήσσορες αὐτοὶ παραβαίνουν πρῶτον τὸν Νόμον».

Ὁ κ. Καρανικόλας εἶναι νομικός, καί ὡς τοιοῦτος ἀσφαλῶς γνωρίζει ὅτι τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν ὀπωσδήποτε καί ὑβρεις καί συκοφαντίας καί δυσφημίσεις τῶν μνησομένων. Ἄλλ' οἱ μνησομένοι δέν θά μὴνύσουν καί πάλιν οὐδένα, μήτε βεβαίως τὸν κ. Καρανικόλα. Ὁ ἀρκεσθῶν ἀπλῶς νά σημειώσουν τὰ ἐξῆς:

1. Ὅτι ὁ κ. Καρανικόλας ἐκδικεῖται τοὺς ἐκδότας καί διευθυντάς «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν», διότι ἡ σύζυγός του, κ. Λίλα Καρανικόλα, δέν ἐκοίθη ἀξία ἀνθολογήσεως εἰς τὴν Ποιητι-

κὴν Ἀνθολογίαν τοῦ ἐκ τῶν μνησομένων Ἡρ. Ἀποστολίδη.

2. Ὅτι ἡ ἐμπάθεια τοῦ κ. Καρανικόλα κατὰ τῶν μνησομένων, καταδεικνύεται ἐκ τοῦ ὄντως πρωτακουστοῦ γεγονότος, συνήγορος αὐτὸς τοῦ κ. Καραγάτση, νά μὴνυε καί προσωπικῶς τοὺς ἀντιδίκους τοῦ πελάτου του.

3. Ὅτι ὁ κ. Καρανικόλας μὴνυε τοὺτους, ἀποβλέπων δολίως εἰς τὴν δημοσιότητα ἐντυπώσεως περὶ δῆθεν συρροῆς μνησομένων ἐναντίον των.

4. Ὅτι τὸ ἐπιθέτον «πρωτάκουστος», τὸ ὁποῖον ὁ κ. Καρανικόλας ἀπομονώνει αὐθαιρέτως ἀπὸ τῆς φράσεως εἰς ἣν ἀνήκει, συνάπτεται ἀμέσως πρὸς τὰς λέξεις «νομικός σύμβουλος», συναποτελοῦν μετ' αὐτῶν ἐννοια μίαν: «τοῦ πρωτάκουστου νομικοῦ συμβούλου [τοῦ κ. Μυριβήλη]». Ἡτοι, ἡ ἐννοια τοῦ ἐπιθέτου «πρωτάκουστος» εἶναι διττή: α) Σημαίνει ὅτι ὁ δικηγόρος κ. Π. Καρανικόλας, γίνεται διὰ πρῶτην φοράν ἀκουστός εἰς τὰ ὅρα τῶν μνησομένων, οἵτινες πρὸ τῆς σκευωρίας ταύτης τὸν ἠγνόουν παντελῶς. β) Ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τῶν μνησομένων εἶναι πρωτάκουστος, ἦτοι ἀπαράδεκτος, ἡ ὑπαρξίς νομικοῦ συμβούλου πνευματικῶν ἀνθρώπων διὰ ζητήματα πνευματικά. (Ἡ ἐμπεριχομένη εἰρωνεία ἀπευθύνεται πρὸς τὸν κ. Μυριβήλην καί τὴν Ἑθνικὴν Ἐταιρείαν Λογοτεχνῶν, ἧς οὗτος προΐσταται, διὰ τὴν ἐπισεισγωγὴν νέων ἠθῶν καί ἐθίμων εἰς τὴν ὑποστήριξιν πνευματικῶν ζητημάτων διὰ «νομικῶν συμβούλων».)

Ἄν ὁ κ. Καρανικόλας νομίζῃ ὅτι οἱ ἐκδόται τῶν «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν» ἦσαν ὑποχρεωμένοι νά μὴ ἠγνόουν παντελῶς τὴν ὑπαρξίν του, νά μὴ τοὺς εἶναι δηλαδή «πρωτάκουστος», καί νά μὴ εὐρίσκουν καταφῶρος ἀυστάτους τὰς «νομικὰς γωματεύσεις του», καί, τουλάχιστον διασκεδαστι-

17. «Ἐθνος», 5-6-52.

κάς, τὰς πνευματικὰς ἀντιλήψεις του, ἅς ἐφεύρη νόμους διὰ τῶν ὁποίων νὰ καταδικάσῃ τοὺς μνηυομένους, πρὸς

τοὺς ὁποίους αὐτὸς οὕτως κακοβούλως καὶ κακοπίστως, ἐν πλήρει ἐπιγνώσει, φέρεται.

Ἡ μὴνυσις διὰ τὴν ἀνθολόγησιν

1. «Τὰ Νέα Ἑλληνικά» δημοσιεύουν «Ἀνθολογίαν Διηγήματος», ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τοῦ 1ου τεύχους των, καὶ εἰς συνεχείας, κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν, καὶ ὑπὸ ἐνιαῖον τίτλον: «Τὸ διήγημα. Ἀπ' τὴν ἀνέκδοτη Ἀνθολογία τοῦ Πεζοῦ Λόγου Ἡρ. Ἀποστολίδη».

2. Ἡ «Ἀνθολογία» αὕτη, μέρος τῆς εὐρυτέρας «Ἀνθολογίας τοῦ Πεζοῦ Λόγου τοῦ Ἡρ. Ἀποστολίδη», εἶναι συγκεκοτημένη ἀπὸ μακροῦ χρόνου, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 1997/11/15-6-42 ἐγγράφου τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Τύπου καὶ Ραδιοφωνίας, διὰ τοῦ ὁποίου ἐχορηγεῖτο ἄδεια ἐκδόσεως ἐν Ἀθήναις 15θήμερου περιοδικοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀνθολογία τοῦ Πεζοῦ Λόγου», ἄνευ καταθέσεως χρηματικῆς ἐγγυήσεως, ἅτε ἐγκρινομένης τῆς ἐκδόσεως ταύτης ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 20256/242/15-4-42 ἐγγράφου του.¹⁸

3. Ἡ «Ἀνθολογία Πεζοῦ Λόγου τοῦ Ἡρ. Ἀποστολίδη» ἤρχισε δημοσιευομένη πρὸ τῆς ἐκδόσεως «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν», εἰς τὸ περιοδικὸν «Ὁ Αἰώνας μας»,¹⁹ συνεχισθεῖσα μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου τεύχους αὐτοῦ.

4. «Τὰ Νέα Ἑλληνικά» ἐξεδόθησαν προηγγελμένως ὡς «περιοδικὸν ἀνθολογιακόν», καθ' ᾧ διαπιστοῦται ἐκ πληθύος δημοσιευμάτων καὶ σχολίων εἰς ἐφημερίδας Ἀθηνῶν καὶ Ἐπαρχιῶν, τῶν κ.κ.: Ἀργυρίου Ἀλ., Βρεττάκου Ν., Γκοσιόπουλου Τ., Δεσφίντη Γ., Μαρμάκη Ἀχ., Μοθωνίου Α., Μάτσα Ν., Τσιριμώκου Γ., Χουρμούζιου Αἰμ., Χριστιανοπούλου Ντ. καὶ ἄλλων κριτικῶν, λογοτεχνῶν, δημοσιογράφων κ λ., εἰς τὰ ὁποῖα τονίζεται ὁ ἀνθολογιακὸς χαρακτῆρ τοῦ προαναγγελλομένου περιοδικοῦ καὶ χαιρετίζεται γηθοσῆνως ἢ ὑπόσχεσις τῆς «Ἀνθολογίας Πεζοῦ Λόγου τοῦ Ἡρ. Ἀποστολίδη».

5. Μετὰ τὴν ἔκδοσιν «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν» ἐγράφη πληθὺς ἐπαινετικῶν σχολίων διὰ τὴν ἐμπεριεχομένην «Ἀνθολογίαν τοῦ Πεζοῦ Λόγου», ὑπὸ τῶν κ. κ. Αἰτωλικοῦ Ν., Βρεττάκου Ν., Γκοσιόπουλου Τ., Δεσφίλλα Μ., Καραλῆ Γ., Κουχτσόγλου Γ., Λαμπίκη Δ., Λεβάντα Χρ., Μαρμάκη Ἀχ., Μπαστιᾶ Κ., Οἰκονόμου Κ., Περάνθη Μ., Πρωτόπαπα Ν., Σαλαμαγάκα Δ., Σταφυλοπάτη Ν., Τσιριμώκου Γ., Χουρμούζιου Αἰμ. κ. ἄ. π. 6. Τὸ διήγημα τοῦ κ. Καραγάτση «Τὸ ἀφεντικόν», ἀνθολογηθὲν εἰς τὸ βον τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ, ἔχει πρωτοδημοσιευθεῖ εἰς τὸ περιοδικὸν «Κύκλος» τοῦ Ἀπ. Μελαχρινοῦ, τόμ. Δ', 1934, ἤτοι πρὸ 18ετίας.

7. Ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ μνηύοντος κ. Καραγάτση ὅτι τὸ διήγημά του ἠνθολογήθη ἐκ τῆς συλλογῆς του «Τὸ μεγάλο συναξάρι» εἶναι ἀναληθές. Ὁ Ἡρ. Ἀποστολίδης τὸ εἶχεν ἀνθολογήσει πρὸ πολλῶν ἐτῶν, καὶ ὁ κ. Καραγάτσης ἤτο πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν γνώσει τούτου. Δὲν εἶχεν ὄμως ἐκφράσει ποτὲ τὴν παραμικρὰν ἀντίρρησην.

8. Τουναντίον, ὁ κ. Μ. Καραγάτσης, ὅταν οἱ «Δώδεκα» τὸν διέγραψαν ἐκ τῆς ομάδος των καὶ ἀπέμειναν ἄνευ περιοδικοῦ βήματος, ἐζήτησε, μέσῳ τοῦ κ. Γ. Κουχτσόγλου, ἀπὸ τὸν μνηύομενον Ρ. Ἀποστολίδη, νὰ ἐλθῶσιν εἰς ἐπαφὴν καὶ συνεννόησιν διὰ δημογραφίαν του εἰς «Τὰ Νέα Ἑλληνικά», εἰς τὰ ὁποῖα, μάλιστα, προσέφερον ἄμεσως ἀνέκδοτον διήγημά του, ἀντιθρησκευτικοῦ περιεχομένου, τὸ ὁποῖον ὁ κ. Πέτρος Χάρης ἠρνεῖτο πλέον νὰ δημοσιεύσῃ εἰς τὸ περιοδικὸν ὄργανον τῶν «Δώδεκα». Ὡστε ὁ μνηύων κ. Καραγάτσης, τρεῖς μὲν μῆνας πρὸ τῆς μνηύσεώς του διὰ τὴν ἄνευ ἀδείας του—ἐνῶ δὲν ἀπαιτεῖτο τοιαύτη—ἀνθολόγησιν παλαιῶν διηγημάτων του, εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ προσφέρῃ εἰς «Τὰ Νέα Ἑλληνικά» διήγημά του πρωτότυπον. Ἀλλὰ τότε

18. Βλ. καὶ ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας τῆς 6-11-43.

19. Ἀριθ. 4-5, Ἀπρ. - Μαῖου '51.

ὁ κ. Καραγάτσης δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐπικριτὴ ὑπὸ τοῦ μνηυομένου Ρένου Ἐποστολίδη διὰ τὴν ἀναίσχυτον «Ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων». Ἡ ἀπόπειρα ἐκείνη συνεννοήσεως ἀπέτυχεν, διότι ὁ μνηυόμενος σήμερον Ρένος Ἐποστολίδης ἔγραψε τότε εἰς τὸν κ. Καραγάτσην ὅτι «δὲν εὗρίσκει ὄριμον τὴν συνάντησίν των».

9. Εἰς τὸ 6ον τεῦχος «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν», ὅπου ἡ ἐπικρισις τῆς «Ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων», καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ σχόλιον τῆς ἐπικρισεως,²⁰ ὑπάρχει σαφὴς δήλωσις ὅτι εἰς τὸ ἐπόμενον τεῦχος (6ον, Ἰουνίου), θὰ ἠνθολογεῖτο διήγημα τοῦ κ. Καραγάτση. Ἴδου ἡ δήλωσις αὕτη: «Ποῖο εἶναι τὸ ἐιδικὸ λογοτεχνικὸ βάρος τοῦ κ. Καραγάτση θὰ τὸ ἐκτιμῆσει ὁ ἀναγνώστης στὸ ἐρχόμενον τεῦχος, ὅπου ἀνθολογεῖται μ' ἓνα ἐξαιρετὸ διήγημά του».

10. Ὁ κ. Καραγάτσης τ ἡ ν ε ἰ δ ε τὴν προειδοποίησιν αὐτήν. Ἐκ δολίας ὁμως προθέσεως δὲν ἐδήλωσε καθ' ἓνα οἰονδήποτε τρόπον τὴν ἐπιθυμίαν του ὅπως μὴ ἀνθολογηθῇ—ἀσχετῶς πρὸς τὸ ἂν αὕτη δὲν θὰ ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν παρὰ τοῦ καλυπτομένου ὑπὸ τοῦ Νόμου καὶ ἐντίμως ἀπέναντι τοῦ Κοινοῦ ἀσκούντος τὸ χρέος του ἀνθολόγου—, εἰμὴ ἀφοῦ πρῶτον ἐβεβαιώθη ὅτι ἐξετυποῦτο καὶ τὸ τελευταῖον τυπογραφικὸν τοῦ τεύχους. Διότι ὁ κ. Καραγάτσης τὰ μάλα ἐπεθύμει νὰ ἀνθολογηθῇ παρὰ τοῦ Ἡρ. Ἀποστολίδη, τοῦ ὁποίου ἡ «Ποιητικὴ Ἀνθολογία» ἀριθμεῖ τέσσαρας ἐκδόσεις, εὗρίσκεται εἰς χεῖρας 14.000 ἀναγνωστῶν καὶ θεωρεῖται κλασικὴ. Ἐπεθύμει δὲ νὰ ἀνθολογηθῇ εἰς τὴν «Ἀνθολογίαν τοῦ Πεζοῦ Λόγου τοῦ Ἡρ. Ἀποστολίδη» καθόσον τοῦτο θὰ ἀποτελεῖ, καὶ δι' αὐτόν, ὅπως καὶ διὰ πάντα ἄλλον, τὴν μεγίστην δυνατὴν ἐξ ἀντικειμένου προσκύρωσιν τοῦ ἔργου του. Ἄλλ' ἐκ παραλλήλου, ὁ κ. Καραγάτσης προσετίθετο, ἀφοῦ ἀνθολογηθῇ καὶ εἰσπράξη τὴν προσκύρωσιν, νὰ μηνύσῃ ἐπὶ πλέον τὸν ἀνθολόγον, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς τὸν ἐπέκρινε συντριπτικῶς, διὰ νὰ ἐκδικηθῇ ἀφ' ἑνός, καὶ διὰ νὰ παραστήσῃ ἀφ' ἑτέρου τὸν ἀνώτερον τῆς διὰ τῆς τοιαύτης ἀνθολογήσεως προσκυρώσεώς του.

11. Ὁ κ. Καραγάτσης ὁμως, καὶ δι'

ἔνα ἀκόμη λόγον κάμνει τὴν μήνυσίν του: Διὰ νὰ δημιουργήσῃ διαφημιστικὸν θόρυβον περὶ ἑαυτὸν καὶ περὶ τὴν τελευταίαν ἐμπορικῶς στασιμον συλλογὴν διηγημάτων του «Τὸ μεγάλο συναξάρι», καὶ εἰς ἀντιπερυσπασμὸν τῆς ἐκ τῆς συντριπτικῆς ἐπικρισεως τῆς «Ἱστορίας» τοῦ ἐντυπώσεως.

12. Ἰσχυρίζεται ὁ κ. Καραγάτσης ὅτι ὁ ἀνθολόγος δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τὰς καθαρῶς γλωσσικὰς διορθώσεις, ἃς ἐπέφερον εἰς τὸ διήγημά του, ἐπαναδημοσιεύων τοῦτο διὰ τρίτην φοράν. Ἄλλ' αἱ διορθώσεις, καθαρῶς ἐκφραστικαὶ καὶ ἐποσειῶδεις (ἀλλαγαὶ καὶ μικρομετατάξεις λέξεων), δὲν ἀλλάσσουν μῆτε τὸν μῦθον, μῆτε τὴν ὕψιν, μῆτε τὴν μορφήν τοῦ διηγήματος, ὁ δὲ ἀνθολόγος, ὅταν ἐντίμως ἐκτελῇ τὸ χρέος του, τὰς λαμβάνει, ὡς ὀφείλει, ὑπ' ὄψιν του, καὶ δὲν παρουσιάζει εἰς τὸ κοινόν των τὸν ἀνθολογούμενον ὡς πρωτολειογράφον. Τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς, τὸ νὰ μὴ ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν του τὰς γλωσσικὰς αὐτὰς διορθώσεις ὁ ἀνθολόγος, θὰ ἐνέκρωπτε δόλον καὶ θ' ἀπετέλει ὄντως δυσφήμισιν τοῦ ἀνθολογούμενου. Ὁ ἀνθολόγος ὁμως, μῆτε δόλον εἶχε κατὰ τοῦ ἀνθολογηθέντος καὶ εἰς ἐπακρον τιμηθέντος (διὰ τοῦτο δὲ καὶ μηνύοντος σήμερον κ. Καραγάτση), μῆτε ἀνέντιμος εἶναι, μῆτε δυσφημιστὴς τῶν κειμένων πρὸς τὸ κοινόν του. Ὁ ἀνθολόγος ἐξετέλεσε καὶ ἐν προκειμένῳ τὸ χρέος του, μὲ τὴν πλέον ὑψηλὴν συνείδησιν εὐθύνης.

13. Τὸ γεγονός ὅτι ὁ κ. Π. Καρανικόλας, γνωματεύων πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Ἐταιρείαν Λογοτεχνῶν, τὴν συνεβούλευσε νὰ μὴ ἀσκήσῃ αὐτὴ τὴν ἀγωγὴν διὰ λογαριασμὸν τοῦ κ. Καραγάτση ἐναντίον «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν», δὲν ἀποδεικνύει εἰμὴ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ συνήγορος τοῦ κ. Καραγάτση οὐδόπως εὗρίσκει βάσιμον τὴν μήνυσιν ἣν ὑπερασπίζει.

14. Τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Ἐταιρεία Λογοτεχνῶν συνεμορφώθη ἀσυζητητῶς πρὸς τὴν συμβουλήν τοῦ γνωματεύσαντος συμβούλου τῆς, δὲν ἀποδεικνύει εἰμὴ ὅτι καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ παρασκηνιάσαντα μέλη τῆς εἶναι πεπεισμένα περὶ τῆς ἀβασιμότητος τῆς ἀγωγῆς.

15. Τὸ γεγονός ὅτι ὁ κ. Καραγάτσης δὲν ἐτόλμησε κὰν νὰ ζητήσῃ, ὡς ἠπείλει, ἄμεσον συντηρητικὴν κατάσχεσιν τοῦ τεύχους εἰς τὸ ὁποῖον ἠνθολογεῖτο,²¹ ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ὁ ἴδιος γνωρίζει μετὰ βεβαιότητος τὴν ἀβασιαιότητα τῆς μηνύσεώς του.

16. Τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἠγέρθη μέχρις ὥρας οὐδεμία θετικὴ ὑπὲρ τοῦ κ. Καραγάτση φωνὴ ἀποδεικνύει ὅτι εἰς τὴν συνείδησιν ὄλων εἶναι καταδικασμένη ἡ μήνυσις τοῦ κ. Καραγάτση.

17. Τὸ γεγονός ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἀνθολογηθεὶς διενόγηται ν' ἀμφοιβηθῆσιν εἰς τὸν Ἡρ. Ἀποστολίδην τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρας ἀνθολογησεώς του, ἀποδεικνύει ὅτι κ. Καραγάτσης εἶναι ὁ ἀσεβέστερος ὄλων καὶ μόνον ἀπὸ πάθος ἐκδικήσεως καὶ συναίσθημα κατωτερότητος κινεῖται. Πάντες, καὶ οἱ ἐχθιστοὶ «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν», θεωροῦσι τιμὴν καὶ προσκύρωσιν τὴν ἀνθολογήσιν των ἀπὸ τὸν Ἡρ. Ἀποστολίδην, καὶ ἀφοπλίζονται ἐκ τῆς ἐντιμότητος τοῦ περιοδικοῦ, ποῦ τοὺς ἐπικρίνει μὲν δριμύτητα δι' ὅσα φρονεῖ ὅτι τοὺς μειώνουν καὶ τοὺς ὑποβιβάζουν, τοὺς ἐπαινεῖ ὅμως, καὶ τοὺς ἀνθολογεῖ μάλιστα, ὅταν τὸ ἀξίζουν, διότι τὸ ἀξίζουν, καὶ δι' ὅσα τὸ ἀξίζουν.

Τὰ βιβλία τῶν συγγραφέων, καὶ ὅταν ἀκόμη βαρύνουν, ἀποτελοῦν εὐγενεῖς φιλοδοξίας ἀτόμων καὶ ὅταν ἀκόμη ἀσκοῦν ἀγωγὴν ἐπὶ τοῦ Κοινοῦ, ἀσκοῦν ἀγωγὴν στενῆς καὶ περιωρισμένης παιδευτικῆς σημασίας. Αἱ Ἀνθολογίαι, δὲν ἱκανοποιοῦν ποτέ προσωπικὰ φιλοδοξίας καὶ ἀσκοῦν ἐπὶ τοῦ Κοινοῦ ἀγωγὴν εὐρυτάτης παιδευτικῆς σημασίας. Ὁ Νομοθέτης ἠθέλησε νὰ περιβάλλῃ μὲ στοργὴν καὶ νὰ προστατεύσῃ τὰς Ἀνθολογίας, ἀπο-

σκοπῶν εἰς τὴν παιδευτικὴν των σημασίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔκαμε πλείστας ὄσας ἐξαιρέσεις ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὸν Νόμον του περὶ πνευματικῆς ἰδιοκτησίας. Δὲν ὑπέθεσεν ὁ Νομοθέτης, ὅτι θὰ ἔλθῃ μία ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ ζῶντες λογοτέχνηαι τοῦ τόπου αὐτοῦ θὰ μισοῦν τὴν ὑπαρξίν Ἀνθολογιῶν, ἀκριβῶς διότι αὐταὶ ὑψώνουν τὰ αἰσθητικὰ κριτήρια τοῦ Κοινοῦ καὶ τὸ καθιστοῦν ὀλιγώτερον ἀνεκτικὸν ἔργων κακῆς ποιότητος. Δὲν ὑπέθεσεν, ἀκόμη, ὁ Νομοθέτης, ὅτι ὁ Νόμος του περὶ πνευματικῆς ἰδιοκτησίας θὰ ἠδύνατο νὰ γίγῃ ὄπλον ἐναντίον τῶν Ἀνθολογιῶν, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ λογοτέχνηαι δὲν θὰ εἶχον πλέον τὴν ὑπερηφάνειαν νὰ ἀφήνουν τὸν χρόνον καὶ τὴν καλλιεργημένην κοινὴν συνείδησιν νὰ τοὺς τοποθετοῦν, ἀλλὰ θὰ ἐπεχειροῦν, διὰ παντὸς μέσου καὶ πάσης κακουργίας, νὰ ἐκβιάζουν τοὺς ἀνθολόγους καὶ νὰ παραπειθοῦν τὸ Κοινόν, ἐλπίζοντες νὰ παραπεισοῦν καὶ τὸν Χρόνον ἢ, ὅταν οἱ λογοτέχνηαι τοιαύτης ἐποχῆς θὰ ἐπέιθοντο ὅτι εἶναι ἀνευδότως ἐντιμὸς ὁ ἀνθολόγος, καὶ καθίσταται ἐπικινδύνως αὐστηρὸν καὶ ἀπαιτητικὸν ποιότητος τὸ Κοινόν, δὲν ὑπέθεσεν ὁ καλὸς Νομοθέτης, ὅτι βάσει τοῦ Νόμου του περὶ πνευματικῆς ἰδιοκτησίας θὰ ἀπεπειρῶντο οἱ λογοτέχνηαι ἐκβιασμοὺς τῶν ἀνθολόγων, στραγγαλισμοὺς τῶν Ἀνθολογιῶν, τυφλώσεις τοῦ Κοινοῦ.

Τὸ Δικαστήριον ἄς κρίνῃ κατὰ Νόμον.

Καὶ ἂν ὁ λειτουργὸς τοῦ Νόμου χρειασθῇ νὰ ἐρωτήσῃ συνείδησιν τινα διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἀπόφασίν του, ἄς ἐρωτήσῃ τὴν συνείδησιν ἀπλῶν ἀνθρώπων, γνησίως διψώντων πνευματικὴν τροφήν. ἀπλῶν ἀνθρώπων, ὄχι λογίων, ὄχι ἰδιοτελῶν τοῦ πνευματικοῦ χώρου, τιμίων ἀνθρώπων τὴν ἰδικὴν του συνείδησιν ἄς ἐρωτήσῃ!

21. Πρόκειται περὶ τοῦ εὐρίσκουμένου ἐστί εἰς τὴν κυκλοφορίαν σου τεύχους, σ. 426-432.

Ἔνα δείγμα γραφῆς ἀπ' τὶς σελίδες 41-42:

Στοὺς νυχτερινοὺς δρόμους τῶν πόλεων, μεθυσμένοι· στὶς ταβέρνες καὶ στὰ καφενεῖα, στὶς παράγκες καὶ στὰ δουανά, στ' ἀμπριά τῶν ὑψωμάτων καὶ στὰ φυλάκια τῶν γεφυρῶν, μιὰ τριετία δάκερη τούτη ἢ σπαραγμένη χώρα, ἢ ματωμένη, σὲ φριχτὸ θυδὸ πεσμένη, στὴν ἀπόγνωση φτασμένη, δίχως ἕνα φέγγος ἀπὸ πουθενά, μήτ' ἐλπίδα — παντοῦ ὅπου ὑπῆρχε στρατός, παντοῦ ὅπου ὑπῆρχε ἀντάρτικο, παντοῦ ὅπου καπνός, χαλασμός κ' ἐρείπια! — ἡ χώρα τούτη δάκερη, μιὰ δάκερη τριετία, τραγούδησε ἕνα τραγούδι, τὸ ἴδιο καὶ πάλι τὸ ἴδιο, μ' ἐπιμονή, μὲ ἄφατο πόνο, μὲ σπαραγμὸ καὶ δάκρυα σ' ὅλα τὰ μάτια: Κάποιο ἀπλό, λαϊκὸ, σερετικό.

Στὰ σκοτινὰ μπουντρούμια τῶν ἀπομονωτηρίων, τὰ δάκρυα ἔσταζαν· στὶς ξύλινες παράγκες καὶ στ' ἀντίσκηνα τῶν ἐξοριῶν, τὰ δάκρυα ἔσταζαν· στοὺς καταυλισμοὺς τῶν λόχων, τὰ δάκρυα ἔσταζαν· στὰ ὑψώματα πάνω, τὰ δάκρυα ἔσταζαν· στὶς ταβέρνες τῶν κομποπόλεων καὶ στὰ καπηλιὰ τῶν χωριῶν, τὰ δάκρυα ἔσταζαν· στοὺς θαλάμους τῶν νοσοκομείων, τὰ δάκρυα ἔσταζαν. Στρατιῶτες κλαίγαν, κλαίγαν ἀντάρτες, ἐξόριστοι, ἄμαχοι, ἄνθρωποι τὸν πόλεμον! Κλαίγαν χωριάτες, κλαίγαν γυναῖκες, κλαίγαν παιδιὰ — ὅλοι ἐκκλαίγαν!..

Τὸ ἀπαγόρευαν, τὸ κυνήγησαν — διατάξαν πιά νὰ μὴν παιζέται, νὰ μὴν ἀκουέται πιά, στόμα ποῦ φορᾶει χακὶ νὰ μὴν τὸ τραγουδήσει, στόμα κανένα νὰ μὴν τὸ ξαναπεῖ!.. Μὰ κείνο ἀνίκητο! Σ' ὅλα τὰ στόματα εἶχε κολλήσει, σ' ὅλα τ' ἀφτιά εἶχε διδωθεῖ, μ' ὅλους τοὺς ἦχους εἶχε θεθεῖ — μ' ὅλους τοὺς χτύπους, μ' ὅλες τίς καρδιές! Τὸ κλάμα του εἶχε ριζώσει — σὰν κισὸς εἶχε ἀπλώσει κ' εἶχε ὅλους τοὺς πόνους σφιχταγκαλιάσει! Μιὰ δάκερη χώρα μὲ αὐτὸ τὸ τάλεγε ὄλα: τὴν κοῦρασή της, τὴν δόνην, τὴν ἀπόγνωση της! Τ' «ὄχι» της ἦταν — τὸ ἀνένδοτο!.. Δὲν ὑποστήριξε ἰδέες, δὲν ἀμφισβητοῦσε πίστεις, δὲν ἔκανε θεωρία. Μόνο ἔλεγε, πῶς μ' ὄλ' αὐτὰ ποῦ κάνετε, ποῦ κάνετε ὅλοι σας, τόσο ἄσπλαχνα ὅλοι σας...

Στὰ ὅσα πράξατε, ὁ λαὸς αὐτός, σο-

φότερός σας, πολὺ ἀνθρωπινότερός σας, δὲ σὰς ἀντέτασε τὰ ὄπλα, ποῦ ὄλοι τοῦ βάζατε στὰ χέρια, παρ' ἕνα τραγούδι, ἕναν πόνο — τὸν παρὸς τοῦ ἀνθρώπου! Δὲ σὰς ἔλεγε νὰ πᾶτε νὰ πεθάνετε — καθὼς τὸν στέλνατε σεῖς. Σὰς θύμιζε μόνο τὴ μάνα σας, τὴ δικιά σας τὴ μάνα, ποῦ ὅμοια καὶ γιὰ ὅσες θὰ πονοῦσε, ὅσο ἔνοχοι κι ἂν εἴσαστε!.. Πάνω στὰ ὑψώματα, ἀπ' τὰ μεγάφωνα τῶν Μονάδων, ποῦ ἦταν στημένα γιὰ τὴν προπαγάνδα, κι ἀπ' τὰ χωνιά τ' ἀντάρτικα, ποῦ ἦταν γιὰ τὴ «διαφώτιση», τρία ὀλάκερα χρόνια, σὰν τελειῶναν τὰ διαταγμένα λόγια τους οἱ «Ἐπίτροποι» καὶ οἱ «Δ₃», τραγουδοῦσαν οἱ ἄλλοι τὸ ἴδιο τραγούδι:

«Κάποια μάνα ἀναστενάζει,
μέρα — νύχτα ἀνησυχεῖ!..»

...Τὸ τραγούδι αὐτὸ, ποῦ ὅσες τὸ σιγοτραγουδοῦσαν ὄλοι μὲς στ' αὐτιά σας καὶ σεῖς δὲν τὸ θέλατε νὰ τ' ἀκούετε, κ' εἶπατε νὰ μὴν τραγουδιέται!.. Ἄλλὰ ἐγὼ σὰς λέω: τῶν μητέρων ὁ πόνος θὰ τὰ σῆσει τὰ ὄπλα σας! Αὐτὸ τὸ ἀπλό κι ἀσήμαντο τραγούδι, εἰν' ἡ ντροπὴ σας!..

Τ' ἰσὲς φταίγαν οἱ μανάδες καὶ τοὺς δώσατε τόσο πόνο; Πῆρατε τὰ παιδιὰ τους καὶ δὲν τοὺς τὰ φέρατε πίσω, ἢ τοὺς τὰ φέρατε στὰ χέρια, μὲ κομένα πόδια ἀπ' τὰ χιόνια, ἢ ἀπ' τὶς βάρκες, μὲ διάτρητα τὰ σώματα ἀπ' τὶς ριπές, μὲ παραμορφωμένα πρόσωπα ἀπ' τὶς φλόγες, μὲ κρανία σπασμένα, μὲ μυαλὰ χυμένα, μ' ἕνα χαμόγελο νεκροῦ!..

Σὰς ἐνοχλοῦσε ἔσας ἕκαινο τὸ τραγούδι, κι ὅμως, καὶ πάνω, οἱ μύγες φτύναν γόρα-γύρα τὰ χεῖλια, τὰ διεσταγμένα σ' ἕνα χαμόγελο ἀπορίας!.. Σὰς ἐνοχλοῦσε ἔσας ἕνα τραγούδι, κ' ἐμεῖς φορτώναμε τὸν ἄδερφό μας στὰ μουλάρια, καὶ τὸν ἐλαστημοῦσαμε ποῦ ἦταν σὰν εὖλο καὶ δὲν βολοῦσε νὰ τὸν δέσουμε μὲ τὴν τριχιά!.. Σὰς πετραῖζε ἕνα τραγούδι ἔσας... Μὰ ἐμεῖς τὸ λέγαμε γιὰ τὴν σκεφτόμαστε τὴ μάνα τοῦ ἀδερφοῦ μας, ποῦ μὰς κατακόλλαγε νεκρός, μὲς στὶς χαράδρες!.. σκεφτόμαστε τὴ μάνα του, καὶ κλαίγαμε!.. Τ' ἰσὲς ἐφταιγε ἡ μάνα του κι ἀφήσατε καὶ πάνω τὸ παιδί της νὰ τρέφει τὰ ὄρνιθα ;..